

ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

PEDAGOGIKA.

*PRIORYTETOWE OBSZARY
BADAWCZE: OD TEORII DO PRAKTYKI*

Lublin (PL)

28.02.2017

U.D.C. 37+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Pedagogika. Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki" (28.02.2017) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2017.
- 60 str.

ISBN: 978-83-65608-44-4

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

nakład: 50 egz.

"Diamond trading tour" ©   Warszawa 2017

ISBN: 978-83-65608-44-4

WSPÓŁORGANIZATORZY:

Virtual Training Centre "Pedagog of the 21st Century"
Global Management Journal

KOMITET ORGANIZACYJNY:

- W. Okulicz-Kozaryn** (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
A. Murza, (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;
A. Горюхов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;
A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S.Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;
A. Malovychko, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;
L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPУ im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;
M. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;
S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;
M. Stych, dr, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belaru.

KOMITET NAUKOWY:

- W. Okulicz-Kozaryn** (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;
Z. Čekerevac, Dr., full professor, "Union - Nikola Tesla" University Belgrade, Serbia;
J. Kaluža, Dr. Hab, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;
И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;
J. Rotko, dr. hab, profesor, Instytut Nauk Prawnych PAN, Polska;
T. Szulc, dr. hab, profesor, Uniwersytet Łódzki, Polska;
Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы.

SPIS/СОДЕРЖАНИЕ

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ

Коваль М. С. 6

СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО МАГІСТРА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Собко Н. Г., Мішин С. В. 9

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ВОСПИТАНИЮ МОЛОДЕЖИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Кравец Е.А. 13

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ ПІДЛІТКІВ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Атрошенко Т.Ю. 16

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ У СУСПІЛЬСТВІ НА ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ У ВНЗ

Вінтюк Ю. В. 18

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ДІЯЛЬНІСНОЇ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОЇ ОСВИТИ

Бурковська З. Є. 21

ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО РОЗВИТКОМ КУЛЬТУРИ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

Царик О.М. 24

САМООСВИТА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ І ПРОВІЗОРІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ

Добровольська А. М., ... 27

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ ПРИНЦИПІВ НАСТУПНОСТІ І ПЕРСПЕКТИВНОСТІ МІЖ РІЗНИМИ ЛАНКАМИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Єрмак Н.В. 30

ФОРМИРОВАНИЕ МУЗЫКАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА В ПРОЦЕССЕ ВОКАЛЬНО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ПОДГОТОВКИ

Ришкевич О.В. 35

САМООСВІТА ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	
Харченко Ю. Т.	39
ПОЄДНАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СОНОРИСТИКИ ТА УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ В СУЧАСНОМУ ХОРОВОМУ МИСТЕЦТВІ	
Усачова А.	42
ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СУЧАСНОГО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА	
Дроздова В.В.	46
ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	
Рудницька К. В.	49
THEORETICAL BASIS OF FORMING A COMMUNICATIVE COMPETENT PERSON AT UNIVERSITIES	
Allmeroth O.V., ...	52
IMPACT OF ADVERTISING ON A CHILD'S PERSONALITY	
Firsova I.	54
MODERN PUBLIC ADVERTISING IN UKRAINE: LEGAL AND ETHICAL ASPECTS	
Firsova I., ...	56

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ

Коваль М. С.

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, Україна

***Анотація.** У статті досліджується актуальна педагогічна проблема – особистісна реалізація обдарованої студентської молоді як психологічна та педагогічна категорія. Зазначається, що обдарованих студентів характеризує ініціативність, рішучість, тверда воля, критичне мислення, ясний, гнучкий розум, комплекс вмінь, здібностей щодо здійснення запланованої діяльності.*

Ключові слова: обдарованість, здібності, педагогічна обдарованість, методика навчання педагогічно обдарованих студентів.

The actual pedagogical problem such as gifted students' personal realization as psychological and pedagogical category is investigated in the article. It is observed that gifted students are characterized by initiative, firmness, strong will, critical thinking, clear and flexible mind, set of skills, ability to implement the planned activities.

Keywords: talent, abilities, teaching talent, the gifted students' pedagogical methods of teaching.

Швидкі зміни у суспільстві передбачають реформування освіти, оскільки освіта покликана забезпечувати потреби суспільства, створювати відповідні умови для самоорганізації випускників вищих навчальних закладів, вияву цінностей особистості. Незважаючи на значущість проблеми підготовки педагогічних кадрів до роботи з обдарованими учнями, питання наукового обґрунтування потребує ряду досліджень. Проблема осмислення феномену обдарованості має досить тривалу історію як в зарубіжній, так і вітчизняній науці та пов'язана зі з'ясуванням природи, змістової структури, принципів функціонування, діагностики та цілеспрямованого педагогічного розвитку цієї якості особистості.

Унаслідок своєї актуальності аксіологічний – ціннісний підхід до організації навчання став об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних учених-педагогів, серед яких Б.Гершунський, Л. Клименко, В.Крижко, Н. Лейтес, О. Матюшкін, В.Сергієнко, В.Сластьонін, О.Сухомлинська та ін.

Людина є найвищою цінністю природи, вона є неповторною особистістю зі своїм духовним світом, інтересами, інтелектуальними здібностями, тому будь-який навчальний заклад, а вищий педагогічний передусім, має стати духовною інституцією, що скерована на формування неповторних особистісних якостей кожного студента. За всіх часів наука й освіта керувалися системою цінностей, які були сформовані всім попереднім розвитком загальнолюдської культури. У період змін у світі науки і соціальних відносин колишні цінності зазнавали значного коригування, окремі з них замінювалися новими, що істотно впливало на мету, завдання і зміст освіти, методи навчання і виховання. Саме тому актуалізуються проблеми гуманізації, гуманітаризації та демократизації освітнього процесу як провідних принципів реалізації ціннісного підходу до навчання. На наше переконання, для сучасних навчальних закладів ці принципи мають стати пріоритетними. Тому за мету нашого дослідження ми поставили розкриття сут-

ності зазначених принципів як таких, що забезпечують упровадження ціннісного підходу до організації освітнього процесу у вищій школі.

Особистісні цінності виконують для людини роль стрижня, який забезпечує цілісність і спадкоємність в її розвитку, адекватну адаптацію до умов життєдіяльності. Підкреслимо, що цінності неможливо закласти автоматично у свідомість молоді особи. Вони є результатом власної внутрішньої активності. Але правильно організований освітній процес стимулює цю активність, допомагає набутти досвіду толерантного ставлення до думок чи позицій інших [1, с.116].

Отже, цінності педагогічної діяльності – це ті особливості педагогічної діяльності, які дозволяють педагогу задовольнити власні матеріальні, духовні та суспільні потреби і які виступають орієнтиром його соціальної й професійної активності, спрямованої на досягнення гуманістичної мети. Співвідносячи потреби особистості з професією педагога, можна запропонувати такі групи цінностей педагогічної діяльності: цінності, пов'язані із самоствердженням у людському суспільстві (значущість праці, престиж); задоволення потреби в спілкуванні (діти, цінкаві люди); цінності, пов'язані із самовдосконаленням (розвиток творчих здібностей, повернення себе до духовної культури); цінності, пов'язані із самореалізацією (творчий характер праці, приваблива й романтична педагогічна діяльність тощо); цінності, пов'язані із утилітарно-прагматичними запитами (самоствердження, кар'єра, професійне зростання, подовжена відпустка). За предметним змістом ще цінності самодостатності. Цінності самодостатності є цінностями-метою по відношенню до себе. Вони віддзеркалюють довготривалу життєву перспективу: творчий та різноманітний характер праці педагога; престиж його діяльності; суспільна значущість праці; самоствердження у педагогічній праці; любов до дітей. Ці цінності знаходять своє логічне продовження в меті педагогічної діяльності, яка пов'язана з розвитком особистості ди-

тини, педагога, учнівського й педагогічного колективів. Цінності інструментального типу – цінності-засоби, які характеризують засоби досягнення цінностей-цілей (супільне визнання результатів праці педагога, оволодіння теорією й технологією). Структурний аналіз цінностей педагогічної діяльності визначив їх комплексний характер, довів їх гуманістичну сутність. Ці педагогічні цінності у свідомості педагога утворюють систему ціннісних орієнтацій [2, с. 166].

Серед критеріїв та рівнів соціалізації обдарованих студентів в освітньому просторі вищого навчального закладу вирізняємо: професійний (висока успішність; активна участь у наукових олімпіадах, науково-практичних конференціях, конкурсах тощо); світоглядний (пріоритет на базові загальнолюдські цінності); емоційний (постійна робота над внутрішніми моральними якостями; вироблення самостійності, самоповаги, впевненості у своїх силах; зниження рівня ситуативної та особистісної тривожності; емоційна адаптація до полівекторних умов життєдіяльності).

Специфіка роботи з обдарованими студентами полягає у цілеспрямованому розвитку профільної талановитості студентів в умовах особистісно-орієнтованого підходу до навчання, збагачення соціального досвіду шляхом розширення міжособистісної та міжкультурної взаємодії, оптимізації емоційно-вольової сфери вихованців. Окрім того, до специфічних характеристик мотиваційної сфери обдарованої особистості ми відносимо такі фактори як інтелектуальні інтенції та емоційну спрямованість.

Викладений вище теоретичний аналіз надав можливість виділити критерії оцінювання освітнього середовища вищого навчального закладу. Такими критеріями є: інформаційне багатство середовища; можливість для різноманітних видів пізнавальної діяльності; міра прийняття викладачами, студентами, учнями цінностей пізнання та творчості на противагу антиінтелектуалізму; культивування викладачами цінності інтелектуальних досягнень.

Література:

1. Богданов І.Т. До питання про ціннісний підхід до організації навчально-виховного процесу у вищій педагогічній школі / І.Т. Богданов // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – №3. – Бердянськ: БДПУ, 2006. – 220 с. – С.104–112.
2. Ізбаш С.С. Аксиологічні аспекти соціальної адаптації студентів педагогічного університету / С.С. Ізбаш // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – № 3. – Бердянськ: БДПУ, 2006. – 220 с. – С. 166–171.

ПОД-СЕКЦИЯ 6. Теория, практика и методы обучения

СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО МАГІСТРА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Собко Наталія Григорівна

доцент кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту, кандидат наук з фізичного виховання та спорту

Мішин Сергій Вікторович

старший викладач кафедри фізичного виховання і оздоровчої фізичної культури, кандидат педагогічних наук

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Ключові слова: активність, пізнавальна активність, стимулювання пізнавальної активності, майбутній магістр фізичного виховання.

Key words: activity, cognitive activity, stimulation of cognitive activity, the future master of physical education.

Постановка проблеми. Навчальний процес у вищій школі протікає в умовах продуктивної спільної діяльності викладачів і студентів, в якій обидві сторони займають суб'єктну позицію. Розвиваючий і стимулюючий ефекти навчання полягають не стільки у набутті студентами знань та умінь професійної діяльності, скільки в прагненні до саморозвитку, самостійного підбору засобів, що сприяють вдосконаленню особистісних, навчальних, професійних якостей майбутнього фахівця.

Актуальним напрямком функціонування системи професійної освіти є стимулювання та розвиток пізнавальної активності студентів, оскільки за допомогою своєї активності студент «значною мірою визначає результати навчальної діяльності» [5].

Стимулами пізнавальної активності майбутнього магістра фізичного виховання в процесі фахової підготовки виступають зміст, методи, прийоми, форми організації навчання, що виконують спонукальні функції стосовно мотиваційно-потребнісної сфери особистості. Педагогічне стимулювання пізнавальної активності можна розкрити за умови, якщо буде пізнане те, що необхідно стимулювати, тобто буде визначено сутність даного явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях багатьох авторів (А.А. Вербицький, В.І. Лозова, А.М. Матюшкін, М.І. Махмутов, Р.А. Низамов, С.Л. Рубінштейн, Т.І. Шамова, Г.І. Щукіна, І.С. Якиманська та ін.) пізнавальна активність розглядається як найважливіша властивість особистості, є джерелом її розвитку і вдосконалення. Особливості пізнавальної активності та проблеми її стимулювання отримали широке висвітлення в сучасній філософській і психолого-педагогічній літературі [8].

У психології ця проблема вивчалася найбільш інтенсивно в аспекті розвитку розумової діяльності як психічного процесу, що має активний характер (С.Л. Рубінштейн, І.С. Якиманська, О.К. Тихомиров та ін.).

Незважаючи на значні напрацювання науковців, актуальним залишається питання стимулювання пізнавальної активності майбутнього магістра фізичного виховання у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Поняття «активність» у сфері наукових знань є неоднозначним, що вказує на складність досліджуваного феномена.

Свідома активність, будучи рушійною силою цілеспрямованої навчально-

пізнавальної діяльності, визначає її результативність. Тому її правомірно розглядати не тільки як умову, але й як засіб досягнення мети навчання (Літрановіч Ж.Т., 2002).

І.А. Джидарьян відносить поняття активність до групи загальнонаукових. Вона, як зазначає автор, «фіксує таку властивість явищ і систем матеріального світу, яка проявляється в їх здатності до внутрішньо необхідного руху і пов'язана з процесами самозміни, саморозвитку, саморегуляції» [2].

Поняття «активність», за твердженням А.Ф. Лазурського, є основоположним у психології. Людина в теорії особистості А.Ф. Лазурського виступає як активний діяч у навколишньому середовищі. Під «середовищем» автор розуміє не тільки речі, природу, людей, людські взаємини, але також ідеї, духовні блага, естетичні, моральні й релігійні цінності тощо [4].

Характеристика активності особистості дана в роботах. Активність особистості досліджується К. А. Абульхановою-Славською в контексті життєдіяльності та визначається як вища структурно-динамічна якість особистості. На основі багаторічних теоретичних і експериментальних досліджень активності автором виділено три рівні її прояву. Перший рівень – абстрактний: активність на цьому рівні виражена у формах ініціативи і відповідальності. Другий рівень активності виявляється через інтеграл трьох складових: «домагання – саморегуляція – задоволеність», названий автором «семантичним». Семантичний інтеграл виражає реальний ціннісно-моральний склад особистості й дозволяє розкрити зв'язки між ініціативою і відповідальністю. На третьому рівні активність проявляється у способах проектування, моделювання особистістю діяльності, життєвого простору в цілому. Виділені рівні взаємопов'язані. Автор зазначає, що «активність має глибоку особистісну підставу: вона є способом не тільки вираження потреб, але й організації життя і умов діяльності, що відповідають цим потребам, пошук умов і засобів діяльності (як об'єктивних, так і суб'єктивних) за цінніс-

ними, особистісними критеріями, параметрами» [1].

Поняття «активність» і «діяльність» є основоположними в психології. Питання про їх співвідношення розглядається в роботах К.А. Абульханової-Славської, І. А. Джидарьяна та ін.

Діяльність виступає формою реалізації активності. Розглядаючи діяльність як специфічну форму активності особистості, виокремлюються різні види діяльності. Кожен вид діяльності відрізняється між собою своїм предметним змістом. Отже, видів активності буде стільки, скільки існує видів діяльності. Найбільш повну класифікацію видів діяльності запропонував М.С. Каган. Підставою для виділення видів діяльності є критерій «суб'єкт-об'єктні відносини», що виражається в тому, яким способом суб'єкт опановує об'єкт, або у встановленні суб'єктом комунікативної взаємодії з іншими суб'єктами. За даним критерієм автором виділено декілька видів діяльності: перетворювальна, пізнавальна, ціннісно-орієнтаційна, комунікативна та ін. У залежності від реалізації активності в тій чи іншій діяльності виділяються відповідні види активності: перетворювальна, пізнавальна. (Каган М.С., 1974).

Основу розвитку продуктивних форм пізнавальної активності складають такі принципи виховання особистості і розвитку мислення, які включають стимулювання і заохочення активів пізнавальної активності з боку іншої людини (вчителя, вихователя, однолітка). Тому, найбільш значущими ситуаціями, з точки зору стимулювання пізнавальної активності, є спілкування, міжособистісна взаємодія, ігрова і навчальна діяльності. Адаптивна і продуктивна форми активності в пізнавальній діяльності взаємодоповнюють одна одну. Основними структурними складовими пізнавальної активності О.М. Матюшкін вважає пізнавальну потребу і саморегуляцію пошукової діяльності. У залежності від специфіки саморегуляції автором виділено три рівні пізнавальної активності: активність уваги (яка викли-

кана новизною стимулу і розгортається як орієнтовно-дослідницька діяльність); власне пошукова активність (породжувана проблемною ситуацією в умовах навчання, спілкування, професійної діяльності); особистісна активність (виражена у формі інтелектуальної ініціативи, надситуативної активності, самореалізації особистості) [7].

Активність набуває професійної спрямованості внаслідок внутрішніх спонукань і потреб особистості в самоактуалізації та самореалізації у професійній діяльності. Професійна спрямованість пізнавальної активності суб'єкта виникає під впливом сукупності професійних мотивів, пов'язаних як із суспільною важливістю і цінністю професії, так і з можливістю самореалізації в професійній діяльності. Професійна спрямованість пізнавальної активності суб'єкта є орієнтацію особистості в професійній діяльності на об'єктно-предметний зміст професії, її головні цілі та завдання, які набувають особистісної значущості для суб'єкта, який її реалізує [9].

Розвиток професійної активності, як відзначається в ряді досліджень, може починатися тільки в тому випадку, якщо навчальні та професійні вимоги в процесі фахової підготовки і діяльності будуть вище актуальних можливостей людини, а її мотиваційна сфера буде збагачуватися (Абульханова-Славская К.А., 1999).

Особливості формування пізнавальної активності студентів у навчальному процесі ВНЗ розглядалися Л.П. Аристовою, Ш.І. Ганеліним, В.В. Давидовим, М.І. Єнікевим, Л.В. Занковим, М.М. Левіною, І.Я. Лернер, В.Ф. Паламарчук, П.І. Підкасистим, В.М.Ребенком та ін.

Основним стимулюючими аспектами розвитку активності майбутнього магістра фізичного виховання до професійної підготовки і діяльності є: трансформація особистісних мотивів, навчальних і професійних; системний перехід професійної активності майбутнього фахівця на новий рівень професіоналізму.

Серед потреб, що стимулюють пізнавальну активність майбутнього магістра фізичного виховання виділяємо:

- потребу у самовдосконаленні, самореалізації, самовихованні, саморозвитку;
- потребу у визнанні суспільством, тобто позитивність результату навчання.

У стимулюванні пізнавальної активності особливого значення набувають три мотиви: активне ставлення до своєї професії; ставлення до себе як професіонала; ставлення до постійного процесу самовдосконалення.

У процесі стимулювання пізнавальної активності майбутніх фахівців виділені [8] наступні етапи:

- актуалізація об'єктів навчальної та професійної активності;
- перетворення об'єктів активності в мотиви цілеутворення і вибору дій;
- реалізація дій у відповідності з мотивами через навчальну та професійну активність;
- оцінка результатів професійної активності, закріплення і розвиток мотивів.

Стимулювання пізнавальної активності є необхідною умовою гармонійного розвитку майбутніх магістрів фізичного виховання, які набувають професійних якостей.

Стимулювання активності майбутніх фахівців вимагає врахування у навчально-виховному процесі таких напрямів впливу: особистісного (формування адекватної самооцінки, позитивної Я-концепції, розвиток гуманістичної спрямованості майбутніх магістрів фізичного виховання), професійного (оволодіння елементами професійної техніки), профілактичного (оволодіння прийомами і засобами попередження професійних захворювань), активізуючого (підвищення працездатності), релаксуючого (засвоєння прийомів релаксації, подолання психофізіологічних бар'єрів), соціального (засвоєння навичок міжособистісної взаємодії, умінь співпраці в колективах) [3].

Висновки. Таким чином, аналіз наукової літератури дозволяє говорити про зацікавленість багатьох фахівців порушеною проблемою.

Визначено потреби, що стимулюють пізнавальну активність майбутнього фахівця; виділено етапи процесу стимулювання; зазначено напрями впливу у навчально-виховному процесі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні рівнів сформованості пізнавальної активності майбутніх магістрів фізичного виховання в процесі фахової підготовки та її стимулюванні з урахуванням зазначених напрямів впливу.

Література.

1. Абульханова-Славская К.А. Личность в процессе деятельности и общения / К.А. Абульханова-Славская // Психология личности. – Самара: Изд. дом «БАХРАХ», 1999. – 299с.
2. Джидарьян И.А. Категория активности и ее место в системе психологического знания / И.А. Джидарьян // Категории материалистической диалектики в психологии. М.: Наука, 1988. – С. 56–87.
3. Калашник О.С. Стимулювання активності студентів до спортивної діяльності. [електроний ресурс]. Назва з екрану. Режим доступу : http://www.rusnauka.com/6_NITSHB_2011/Sport/1_80364.doc.htm
4. Лазурский А.Ф. Избранные труды по общей психологии / А.Ф. Лазурский. – М.: Наука, 1997. – 446 с.
5. Левина М.М. Технологии профессионального педагогического образования: учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений/ М.М. Левина. – М.: Издат. центр «Академия», 2001. – 272с.
6. Лозова В.І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів /Харк. держ. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди. – 2-е вид., доп. / В.І. Лозова – Харків: ОВС, 2000. – 175 с.
7. Матюшкин А.М. Психологическая структура, динамика и развитие познавательной активности / А.М. Матюшкин // Вопросы психологии. – 1982. №4, – с. 517.
8. Осипова О.В. Дидактические условия стимулирования профессионально направленной познавательной активности будущего учителя. 13.00.08 – теория и методика профессионального образования: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук / О.В. Осипова. – Барнаул. – 2004. – 20 с.
9. Энциклопедия профессионального образования. В 2-х томах / Ред. С.Я. Багышев, Т.1. – 1998. – 568 с; Т.2. – 1999. – 440 с.

ПОД-СЕКЦИЯ 1. Воспитание и образование.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ВОСПИТАНИЮ МОЛОДЕЖИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ.

Кравец Е.А.

Таврический государственный агротехнологический университет

Ключевые слова: воспитательный процесс, патриотическое воспитание, социологический опрос.

Keywords: educational process, patriotic education, sociological poll.

Воспитание студентов в период обучения это важнейший и предельно сложный этап воспитательного процесса. Именно высшее учебное заведение является последним звеном общественной системы воспитания.

Статья 26 Закона Украины про высшее образование говорит о необходимости «формирования личности путем патриотическо-

го, правового, экологического воспитания, воспитания у участников образовательного процесса моральных ценностей, социальной активности, гражданской позиции и ответственности, здорового способа жизни, умения свободно мыслить и самоорганизовываться в современных условиях» [1].

Согласно этой статье на первое место в воспитательном процессе выдвигается

Таблица 1

Результаты опроса студентов

	1 курс	2 курс
	Да	
Интересует ли Вас политическая ситуация в Вашей стране?	69%	64%
Есть ли у Вас желание своими силами изменить ситуацию в стране?	69%	71%
Если бы у Вас была возможность переехать в другую страну, Вы бы воспользовались нею?	47%	50%
Мы можем назвать патриотом человека, который эмигрировал, но утверждает, что он любит Украину?	63%	71%
Важно ли быть патриотом?	69%	100%
Вы считаете себя патриотом Украины?	69%	100%
Важно ли разговаривать со своим ребенком о любви к своей стране?	61%	85%
Воспитывали ли ваши родители чувство любви к своей стране?	61%	35%
Влияет ли школа и вуз на формирование патриотических чувств?	60%	80%
Много ли украинских героев патриотов Вы знаете?	25%	28%
Нужно ли учить историю Украины?	80%	100%
Вы знаете гимн Украины?	100%	100%
Патриотизм для Вас это- верность стране	83%	92%
самоотдача	27%	42%
самопожертвование	27%	35%
верность и любовь к нации	100%	100%
желание изменить жизнь в лучшую сторону	94%	71%
активное участие в жизни страны	83%	57%

социально-конкретная личность, ее духовность и индивидуальность. На данном этапе очень важной задачей становится необходимость воспитания личности в таком ракурсе, чтобы индивидуальность органично вписывалась в потребности общества, не обособливаясь в совершенно отдельную независимую единицу, которой чужды общественные цели и устремления.

Для выполнения этих задач нужно четко представлять цели и устремления современной молодежи, знать их интересы и умело направлять их развитие, ориентируясь на поставленные Законом Украины и обществом цели.

Учитывая современное развитие событий в Украине, на первое место в воспитательном процессе выходит «формирования личности путем патриотического воспитания [1]. Для понимания ситуации и правильной организации последующих действий, нами был проведен социологический опрос студентов Таврического государственного агротехнологического университета. Были предложены следующие вопросы:

Анализируя полученные данные, мы можем сделать следующие выводы:

1. Высшее учебное заведение должно проводить патриотические мероприятия и вовлекать студентов в изучение политической ситуации в стране. Нужно воспитывать у молодых людей чувство сопричастности к происходящим событиям, понимание того, что личный вклад каждого изменит ситуацию. С этой целью преподавательский состав Таврического государственного агротехнологического университета постоянно проводит встречи с волонтерами и воинами, участниками антитеррористической операции на временно оккупированных территориях, организовывает акции по сбору средств и лекарственных препаратов для участников АТО и временно перемещенных лиц, акции по сдаче крови для пострадавших.

2. Каждый студент должен осознать, что именно от него зависит будущее страны. Студенты нашего университета вовлекаются

в социально-значимые проекты, такие как: 1) конкурс инновационных проектов, которые способны повлиять на изменение климата во всем мире, проходящий под эгидой Университета Сингулярности (su.org); 2) проведение встреч студентов с высшим руководством области; 3) организация благотворительных мероприятий для детей из интернатов и детских домов; 4) студенты являются шефами школы-интерната, где регулярно появляются с подарками и различными интересными квестами, концертами и спектаклями; 5) принимают участие в деятельности городского благотворительного фонда «Сияние надежды», который помогает детям с серьезными заболеваниями.

3. Важно изучать историю своей страны, с чем согласны 80% первокурсников и уже 100% студентов второго курса, что еще раз указывает на результативность проведения воспитательной работы в вузе.

4. Воспитательный аспект студенческого научного творчества имеет огромное значение в деле формирования личности. Постоянный творческий настрой, жажда знаний, обстановка напряженного научного поиска способствуют воспитанию у студентов высокой культуры мышления. Они пробуждают у них подлинную сознательность и активность в выборе и проведении определенных решений, стремление к проникновению в сущность вещей. Будущее страны в большой степени зависит от уровня образования, возможности заниматься наукой, умения правильно собирать, осмысливать и анализировать данные. В наши дни это очень актуальный вопрос. Телевидение и социальные сети передают информацию не всегда соответствующую действительности. Необходимо развивать у студентов критическое мышление, способность противостоять ложным фактам. Мы считаем, что проведение высшим учебным заведением научно-практических конференций, которые могут затрагивать темы общественно значимые для страны, научат студентов правильно реагировать на предоставляемую информацию. Подготовка студента к конференции дает возможность провести

социологический опрос в рамках темы исследования, узнать настроения и мысли современной молодежи, сделать определенные выводы. Во время проведения конференции участники имеют возможность ознакомиться с обобщенной информацией, принять участие в обсуждении, предложить свои варианты решения проблемы.

Суммируя все вышеизложенное, можем сделать выводы, что воспитательный про-

цесс должен раскрывать целостность, системность и многообразие мира, активизировать процесс социальной ориентации студенческой молодежи, осуществлять функцию социально-культурной интеграции и преемственности.

Литература

1. Закон України про вищу освіту [Електронний ресурс]// Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 № 1556-VII - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОСВІДУ ПІДЛІТКІВ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Атрошенко Т.Ю.

аспірант, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

***Анотація:** У статті розглядається проблема формування соціального досвіду підлітків у науково-педагогічній літературі. Через соціальний досвід відбувається урегулювання суспільного життя, встановлення якісно нових стосунків між людьми та групами.*

Ключові слова: соціальний досвід, соціалізація, підлітковий вік.

Keywords: social experience, socialization, adolescence.

З моменту, коли людство почало замислюватися над проблемами формування особистості, воно стало ледь трохи ближчим до їх розв'язання. Оскільки соціокультурне середовище існування людини постійно перебуває у стані змін, генеруючи тим більше питань, чим більше вимог ставиться до особистості. Проте з перетвореннями середовища змінюється і сама людина, зазнаючи впливів функціональних сегментів і підсистем суспільства, які здійснюються як у філогенезі, так і в онтогенезі, формуючи якості людства загалом та конкретної особистості. Основою таких впливів є соціалізація особистості як процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням та відтворенням культури суспільства, внаслідок взаємодії людини зі стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах [3, 17].

Результатом соціалізації виступає соціальний досвід. В. Москаленко трактує «соціальний досвід» як підсумок попереднього розвитку суспільства, в якому зафіксовано результати діяльності людей у суттєвому їх значенні. Нею зазначається, що в соціальному досвіді акумулюються справжні досягнення людства і передаються від покоління до покоління в процесі соціалізації індивідів [5, 12].

Соціальний досвід підростаючого покоління у своїх працях розглядають О. Алеко,

І. Бех, Т. Білан, Н. Голованова, М. Даурова, О. Іванова, А. Капська, Т. Кухаренко, Г. Марчук, В. Орел, А. Поліщук та ін. Практичний психолог І. Кривенко зазначає, що саме в процесі формування соціального досвіду діти мають набути навичок та практичних умінь для соціальної адаптації, а також навчитися вирізняти себе з-поміж інших, відстоювати свою індивідуальність, «не розчинятись» у групі однолітків [4].

Хоча соціальний досвід і накопичується протягом усього життя людини, та саме в підлітковий віці відбувається значна кількість змін, які можуть стати визначальними у його засвоєнні. Формування соціального досвіду підлітків розкрито у працях О. Буковської, В. Вербицького, Л. Сафранової тощо.

З одного боку, для цього складного періоду показовими є негативні прояви, дисгармонійність особистості, зміна інтересів, а також протестний характер поведінки стосовно дорослих. З іншого боку, цей період вирізняється великою кількістю позитивних проявів: зростає самостійність, більш різноманітними та змістовними стають взаємини з однолітками й дорослими, значно розширюється та істотно змінюється сфера діяльності підлітка, розвивається відповідальне ставлення до себе та інших людей. Головним у підлітковому віці є вихід дитини на якісно нову соціальну позицію, в якій формується її свідоме ставлення до себе як до члена суспільства [6, 220].

Педагогічні та соціально-педагогічні умови формування соціального досвіду у своїх працях розглядали Л. Канішевська, С. Котловий, А. Поліщук.

Вченими здійснюються спроби врахувати весь спектр соціальних інститутів, які беруть участь у формуванні соціального досвіду дітей (сім'я, школа, позашкільні освітньо-виховні установи, засоби масової інформації тощо). Але визначним із них все ж можна назвати саме школу, яка здійснює як спеціально створений, так і стихійний вплив на особистість підлітка. Наприклад, М. Шакурова відзначає, що однією з базових соціальних потреб суспільства є потреба в усвідомленому «виросуванні» молодого покоління, зокрема, феноменом соціального життя, транслятором впливів факторів соціалізації, суб'єктом соціального виховання дослідниця бачить загальноосвітню школу. Вона розглядає можливості й історичний досвід реалізації школою завдань соціального виховання, тенденції розвитку школи як соціального інституту [7].

Внесок у дослідження питання формування соціального досвіду також зроблено Д. Алфімовим, який розглядає набуття соціального досвіду учнів через виховання лідерських якостей на всіх вікових етапах у сучасній загальноосвітній школі [1]. Соціальний досвід учнів 5 – 7 класів за ним спрямований на участь в органах учнівського самоврядування та в проектній діяльності, а 8–9 класів – характеризується їх участю в учнівській організації «Федерація молоді», проектній та науково-дослідницькій діяльності.

С. Архипова і О. Архипов здійснюють аналіз системи різнобічної соціально-культурної діяльності в сучасній школі як основи для розвитку соціального, соціально-культурного й морального досвіду. Ними зазначається, що розвиток со-

ціального досвіду випускника сучасної школи, процес його соціалізації в шкільні роки життєдіяльності буде протікати успішно, якщо забезпечується поєднання інтелектуального й соціального досвіду, розвитку індивідуальних здібностей і соціально значущих якостей особистості, особистих і суспільних ціннісних орієнтацій та інтересів особистості учня [2, 5].

Отже, формування соціального досвіду підростаючого покоління є наскрізною важливою проблемою, яка потребує значних зусиль, спрямованих на пошуки її вирішення. Адже саме через соціальний досвід відбувається урегулювання суспільного життя, встановлення якісно нових стосунків між людьми та групами, пошук нового способу життя, якіснішого та змістовнішого.

Література

1. Алфімов Д.В. Соціальний досвід учнів – запорука успішного виховання лідерських якостей школярів / Д.В. Алфімов // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2011. – № 2. – С. 11–23.
2. Архипова С. Розвиток соціального досвіду особистості в умовах школи / С. Архипова, О. Архипов // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – № 1. – С. 4–8.
3. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посібник / О.В. Безпалько. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
4. Кривенко І.О. Збагачення соціального досвіду як засіб становлення загально-пізнавального розвитку та соціальної компетентності дошкільнят / І.О. Кривенко : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psychologdcpp.in.ua/instrumentariy/files/file24.doc>
5. Москаленко В. Проблема виховання в контексті соціалізації особистості / В. Москаленко // Соціальна психологія. – 2005. – № 2. – С. 3–17.
6. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2013 рік / [За ред. О.В. Сухомлинської, І.Д. Беха, Г.П. Пустовіта, О.В. Мельника ; літ. ред. І.П. Білоцерківець]. – Івано-Франківськ: НАІР, 2014. – Вип. 4. – 465 с.
7. Шакурова М.В. Социальное воспитание в школе: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. А.В. Мудрика. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 272 с.

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ У СУСПІЛЬСТВІ НА ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ У ВНЗ

Вінтюк Ю. В.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри Теоретичної та практичної психології Національного університету «Львівська політехніка»

Ключові слова: підготовка майбутніх психологів, процеси в суспільстві, зміст освіти.

Key words: training of future psychologists, a social process, contents of education.

Реформування вітчизняної системи вищої освіти у відповідності до сучасних європейських вимог передбачає її переорієнтацію на наявний світовий досвід, впровадження найефективніших підходів і методів. Звідси постає необхідність залучення системи освіти, вищої зокрема, до світових процесів інтеграції та глобалізації, які відбуваються у світі й охопили всі сфери діяльності. Проте вітчизняна система, яка була сформована за інших суспільних, економічних, політичних та культурних реалій, не готова до таких масштабних перетворень. Відповідно, реформування освітньої галузі, яке розпочалося, відбувається повільно, з труднощами, і не завжди дає бажані результати. Це зумовлює потребу з'ясування впливу глобалізаційних та інтеграційних процесів у суспільстві на систему освіти, зокрема, зміст підготовки майбутніх психологів у вітчизняних ВНЗ, що підтверджує актуальність даного дослідження.

Мета роботи: дослідити вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів у суспільстві на систему освіти, зокрема, зміст підготовки майбутніх психологів у вітчизняних ВНЗ.

Науковці приділяють чимало уваги з'ясуванню впливу глобалізаційних та інтеграційних процесів у суспільстві на систему освіти (див., напр.: [1 - 3] та ін.). Вони відзначають, що глобалізація являє собою складний, об'єктивний, історичний процес структурних та функціональних змін, який

охоплює всі сфери життєдіяльності в напрямі загальної гомогенізації, універсальності світу, прийняття єдиних стандартів та моделей. На рубежі ХХ-ХХІ ст. об'єктом глобалізації стала освіта; суспільство, щоб відповісти на виклики глобалізованого світу, повинно адаптувати власну систему освіти до світових вимог.

На думку дослідників, глобалізація в галузі освіти сприяє стандартизації навчання під впливом сучасних соціальних технологій, появи глобальних дослідницьких мереж, а головним чинником, що вплинув на освіту, є економічна ідеологія глобалізації, яка підкреслює першорядне значення ринку, приватизації і зменшення ролі державного сектора. В публікаціях на дану тему відзначається, що інтеграція до світового та європейського співтовариства вимагає докорінного реформування системи освіти, вищої зокрема, приведення її у відповідність до світових вимог. Перебудову системи освіти в нашій державі зумовлює необхідність інтеграції у світову спільноту, зокрема, її участь у Болонському процесі, що дозволить Україні стати рівноправним членом європейського освітнього простору, перейти на шлях науково-технічного та суспільного прогресу.

Оскільки даних про вплив процесів у суспільстві на зміни в змісті освіти майбутніх фахових психологів у ВНЗ не виявлено, було проведено власне дослідження. Воно полягало у вивченні, систематизації, аналізі та узагальненні досвіду викла-

дання навчальних курсів студентам спеціальності «Психологія», які навчаються у Національному університеті «Львівська політехніка». Необхідно відзначити, що ряд заходів, які призвели до змін змісту освіти, були здійснені на *державному рівні*, інші були реалізовані на *рівні навчальних закладів*, проте їхнє висвітлення потребує окремого розгляду. Зміни на рівні навчальних закладів мали наслідком впровадження нових ефективних форм і методів організації всього навчально-виховного процесу; зокрема, це дає можливість застосовувати нові педагогічні технології. Так, завдяки вказаним змінам набули широкого розповсюдження електронні навчальні матеріали: підручники, посібники, навчально-методичні матеріали, а також відеолекції та ін. У даному викладі розглянемо лише ті заходи, що призвели до змін змісту освіти, і були здійснені на *рівні реалізації навчального процесу*.

З огляду на необхідність вирішення завдань, що стоять перед вітчизняною системою освіти, в цьому плані зроблено наступне: змінено навчальні програми, які переорієнтовано на світовий досвід, як розвитку наукової психології, так і методів її викладання; впроваджено нові навчальні дисципліни; відбувається розширення теоретичних і методологічних підходів; здійснено переорієнтацію навчальних програм на збільшення практичної складової підготовки майбутніх фахівців; змінено обсяг годин на викладання різних предметів, співвідношення годин для аудиторної та самостійної роботи при вивченні навчальних курсів тощо.

Крім цього, впроваджено нормативні та вибіркові навчальні дисципліни; здійснено спеціалізацію процесу підготовки фахівців, для реалізації цього обрано найзабезпеченіші в наш час на ринку праці спеціальності; відбувається постійне запозичення і впровадження прогресивного світового досвіду викладання, спрямованого на інтенсифікацію процесу підготовки фахівців; реалізується впро-

вадження нових підручників, передусім, з запозиченням зарубіжного досвіду їх наповнення та укладання; впровадження нових методичних підходів до організації навчального процесу; поширення нетрадиційного проведення лекцій (лекція-диспут, лекція-есе, проблемна лекція, консультативна лекція; використання мультимедійних проекторів для подачі візуального матеріалу і т. ін.).

Впроваджені і набувають поширення нові форми проведення практичних занять (складання студентами робочих програм; проведення «круглих столів»; конференцій; робота з термінологією; проведення ділових ігор, тренінгів різного спрямування та ін.); впровадження нових форм організації самостійної роботи студентів (зокрема, виконання індивідуальних завдань дослідницького характеру та ін.); поширення нових форм контролю знань (тестів для оцінки рівня засвоєння навчального матеріалу, зокрема, комп'ютерних) та ін. Значні зміни у підході до організації навчання відбуваються також через те, що сучасні умови навчання дають додаткові переваги тим студентам, які залучаються до проведення наукової роботи, у різних формах. Вони прагнуть опанувати методологію і методіку наукових досліджень, освоїти написання наукових праць, а також брати участь у наукових конференціях та публікуватися у фахових виданнях з огляду на перспективи, які відкриває для них освоєння такої діяльності (участь у курсах на здобуття іменних стипендій, освітніх та наукових і грантових програмах, студентських обмінах та ін.).

Проведене дослідження дає підстави зробити наступний **висновок**: вплив процесів у сучасній вищій освіті на зміст підготовки майбутніх психологів відбувається у різних напрямках, передусім: впровадження сучасних технологій у навчальний процес; наближення до світових освітніх стандартів (навчальних курсів, програм, підручників, задіяння і поширення нетрадиційних форм навчання, проведення занять, запозичення досвіду тощо); всі ці

зміни спрямовані на подолання відставання нашої системи освіти від вимог сьогодення та сприяють її виходу на європейський та світовий рівень.

Література:

1. Вища освіта і Болонський процес: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Дмитриченко М. Ф., Хорошун Б. І., Язвінська О. М., Данчук В. Д. – К.: Знання України, 2007. – 440 с.
2. Дебич М. Еволюція вищої освіти на зламі століть та перспективи її розвитку / М. Дебич // Вища освіта України. – 2013. – № 4. – С. 107-113.
3. Панок В. Г. Реформування змісту, форм і методів підготовки практикуючих психологів як нагальна вимога суспільної практики / В. Г. Панок // Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів у вищих навчальних закладах. – К.: Ніка-Центр, 2002. – С. 18-28.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ДІЯЛЬНІСНОЇ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Бурковська З. Є.

старший викладач кафедри української та іноземних мов імені Якіма Яреми

Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені Степана Гжицького

Поняття «компетентність» і «компетентності» в умовах сьогодення органічно входять в педагогічний тезаурус з огляду на суспільні зміни. Інформатизація сучасного життя та його технізація, спроби української освіти приєднатися до спільного європейського освітнього простору, потреба людини швидко пристосуватися до змінних життєвих обставин, необхідність постійного вдосконалення знань та умінь, реальні виклики та ризики сучасного світу вимагають від особистості нових знань та здатностей. Саме компетентнісна парадигма покликана у значній мірі вирішити ці та інші проблеми людського життя.

Вчені доводять, що сьогодні стає очевидним той факт, що інформація стає стратегічним продуктом держави, а вміння користуватися нею (а не засвоювати її) є важливим умінням кожної людини, що веде до формування компетентностей. Під останніми розуміють набір знань, навичок і ставлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності, а ключові компетентності (key competencies) (OECD) передбачають можливість особистості ефективно брати участь у соціальних сферах, які сприяють особистому успіхові людини [4].

Орієнтація на компетентнісну освіту (competence-based education) була зроблена в 70-ті роки в США, а в 80-ті роки ХХ ст. компетентнісний підхід стає популярним в освітньому полі розвинених країн Європи. Ця тенденція детермінувалася соціальним

замовленням, яке потребувало формування ініціативних, самостійних, відповідальних, мобільних, активних членів суспільства, які здатні ефективно взаємодіяти щодо розв'язання нестандартних політичних, соціальних та економічних завдань. Сучасні реалії доводять, що знання і вміння не забезпечують життєвого успіху особистості. Лише здатності успішно користуватися новими і якісними знаннями можуть забезпечити реалізацію професійних функцій та обов'язків, вирішення складних професійних та життєвих проблем. Саме компетентність (competency) трактується як здатність успішно задовольняти індивідуальні й соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання [2; 4; 5; 9].

Вітчизняні та зарубіжні дослідники Гавришак Г., Драч І., Кодлюк Я., Пантюк Т., Пометун О., Рудь М., Трубочева С., Хуторской А. та інші доводять важливість і необхідність упровадження компетентнісного підходу у його активному діяльнійсному та креативному сенсі [1; 2; 3; 4; 5; 7; 8; 9].

На думку О.Пометун [5], компетентність – це складна інтегрована характеристика особистості, під якою розуміють набір знань, умінь, навичок, ставлень, що дають змогу ефективно проводити діяльність або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблеми досягнення певних стандартів у галузі професії або види діяльності.

Компетентнісний підхід тісно пов'язаний із такими освітніми моделями як особистісно орієнтована, діяльнісна, дитиноцентрична, демократична, гуманна. Перехід

від імперативної та авторитарної парадигм до компетентнісного підходу означає:

а) переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі;

б) зміщення акценту з накопичення інформації і формування знань, умінь і навичок на формування й розвиток в особистості здатності володіти інформацією, активно діяти, творчо застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях.

Компетентнісний підхід став актуальною проблемою для усього європейського освітнього простору і активно обґрунтовується зарубіжними ученими на різних рівнях: законодавчому, інституційному, практичному, особистісному. Так, *Радою Європи було визначено п'ять ключових компетенцій, якими мають володіти молоді європейці* [6]:

- *політичні й соціальні компетенції* – здатність приймати відповідальність, брати участь у прийнятті групових рішень, розв'язувати конфлікти мирно, брати участь у підтримці й поліпшенні демократичних інститутів.

- *Компетенції, пов'язані з життям у багато-культурному суспільстві.* Щоб контролювати виявлення (відродження — *resurgence*) расизму та ксенофобії, клімат нетолерантності, освіта має «озброїти» молодих людей міжкультурними компетенціями: прийняття відмінностей, повага до інших і здатність жити з людьми інших культур, мов і релігій.

- *Компетенції, що передбачають володіння (mastery) усною та письмовою комунікацією,* які особливо важливі для роботи й соціального життя, з акцентом на тому, що людям, які не володіють ними, загрожує соціальна ізоляція. У цьому контексті комунікації дедалі важливішим стає володіння більш ніж однією мовою.

- *Компетенції, пов'язані зі стрімкою інформатизацією суспільства.* Володіння цими технологіями, розуміння їх застосування, слабких і сильних сторін та способів критичного судження стосовно інформа-

ції, поширюваної мас-медійними засобами та рекламою.

- *Здатність навчатися протягом життя* як основа неперервного навчання в контексті особистого, професійного та соціального життя.

Рудь М. на основі аналізу означеної проблеми та українських реалій визначає такі види компетенцій:

- життєва компетентність;
- професійна компетентність;
- цивілізаційна компетентність;
- етична компетентність;
- комунікативна компетентність;
- політична компетентність;
- мовна компетентність;
- психологічна компетентність;
- інтелектуальна компетентність;
- громадянська компетентність [7].

Ідеться передовсім про те, що людина повинна мати сформовану потребу навчатися; володіти інформацією міцно, свідомо та діяльно; вільно орієнтуватися в інформаційному просторі; мати потребу активно розвивати свій життєвий потенціал; свідомо обирати професійну діяльність; усвідомлено формувати культуру власного здоров'я тощо.

Усе це вимагає значних змін в освітньому просторі, який, зазвичай, орієнтований на знаннево-інформаційну парадигму. Переорієнтація освітянських та педагогічних зусиль на формування компетентнісної моделі сучасної освіти може стати запорукою не лише суспільного, а й особистісного успіху кожного громадянина [4].

Отже, компетентнісний підхід в освіті відображає суспільні реалії та зміни і вимагає, щоб кожна особистість мала реальні можливості адаптуватися і комфортно пристосуватися до суспільної та професійної діяльності задля досягнення результатів як в особистісному так і суспільному сенсах. Для реалізації означених проблем необхідними є кардинальні зміни щодо змісту та інструментальної основи української освіти з урахуванням досконалих світових зразків.

1. Гавришак Г.Р. Компетентність та ключові компетенції викладача ВНЗ / Матеріали регіонального науково-практичного семінару „Професійні компетенції та компетентності вчителя”, 28 – 29 листопада 2006 р. – Тернопіль: Тернопільський нац. пед. у-тет імені В.Гнатюка, 2006 – С. 31 – 32.
2. Драч І.І. Компетентнісний підхід як засіб модернізації змісту вищої освіти. Проблеми освіти: Наук. Зб. / Кол. авт. – К.: Інститут інновац. технологій і змісту освіти МОН України. – 2008. – Вип. 57. – С. 44 – 48.
3. Кодлюк Я.П. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх педагогів як пріоритет модернізації вищої освіти України. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібл. з освітньої політики / За заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: „К.І.С.”, 2004. – С. 10 – 11.
4. Пантюк Тетяна. Компетентнісний підхід – важливий пріоритет сучасної освіти // Педагогічний альманах: Збірник наук. праць / Редкол. В.Кузьменко (голова) та ін. – Херсон: РПЮ, 2011. – Вип. 12. – Ч. 2. – С. 65–69.
5. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: „К.І.С.”, 2004. – С. 15 – 25.
6. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) “Про основні компетенції для [...] Доступ: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975
7. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті / М. Рудь // Вісник Львів. ун-ту. – Серія : Педагогіка – 2006. – Вип. 21, ч. 1. – С. 73 – 82.
8. Трубочева С.В. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / Трубочева С.В. / Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. – С. 53-5
9. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты // Отделение философии образования и теоретической педагогики РАО. – Центр „Эйдос”. Доступ: www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm; <http://www.eidos.ru/news/compet.Html>.

СЕКЦІЯ 13. ПЕДАГОГІЧЕСКІЕ НАУКИ.

ПОД-СЕКЦІЯ 2. ИСТОРИЯ.

ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО РОЗВИТКОМ КУЛЬТУРИ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

Царик О.М.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької мови
Тернопільський національний економічний університет м. Тернопіль, Україна

Для розвитку культури писемного мовлення учнів важливе значення має педагогічне керівництво процесом навчання на початковому етапі. Недостатня увага до розвитку писемного мовлення у початкових класах спричиняє невміння писати твори, що перешкоджає перейти на вищий рівень формування культури мовлення. Розглянемо, який вплив мало педагогічне керівництво на розвиток культури писемного мовлення учнів першої половини ХХ ст.

У європейських школах першої половини ХХ ст. спостерігалася ідея цілісного навчання, яке спершу було запроваджене німецьким педагогом Бертольдом Отто [1]. Концепція цілісного навчання зародилася в Австрії в 1919 році, ініціатором якої був Кароль Лінке. Він стверджував, що до 14-го року життя дитині не потрібно поділяти процес навчання на предмети, оскільки дитина сприймає дійсність цілісно, а далі здобуває знання з різних галузей шляхом аналізу. Такі методи навчання були запроваджені в 20-х роки ХХ ст. у початкових школах в Австрії, пізніше в Німеччині. Цілісне навчання передбачало ідею навчання, в контексті якої з'явилося кілька освітніх концепцій, серед яких дидактична концепція, що розглядала зміст та методи в навчальному процесі як окреслену тематичну сукупність. Концепцію цілісного навчання можна окреслити як намагання пристосувати процес навчання до природного способу пізнання світу дитиною, яка сприймає дійсність цілісно, відповідно до власного досвіду і зацікавлень. Система цілісного навчання не передбачала поділу на окремі шкільні предмети, а дидактичний процес

концентрувався довкола окреслених тем – проблем чи ситуацій з життя дитини, з природного та суспільного оточення. Концепція цілісного навчання мала значний вплив на реформування програм початкового навчання у багатьох країнах, поєднуючи з нею ідею інтегрованого навчання.

Інтегроване навчання – спосіб навчання, який передбачає акцентування уваги на зв'язок між усіма предметами, а розглядає науку як цілісність. Ідея інтегрованого навчання зародилася на зламі ХІХ і ХХ століть як спроба протиставлення традиційній школі, заснованій Й.Ф.Гербартом, де викладання домінувало над самостійним навчанням [3]. У той період зародилася в педагогіці течія виховання, метою якої були пошуки нових засад щодо змісту та методів для інтелектуального та суспільного розвитку дитини. У результаті цих пошуків у системі нового виховання було започатковано концепцію навчання без поділу на предмети, тобто цілісне навчання. Головною ідеєю цих концепцій було інтегральне навчання, в якому навчання та оволодіння знаннями, вміннями та навичками відбувалося за допомогою цілісного змісту, методів, форм та видів активності.

Розглянемо основні засади концепції цілісного навчання з метою розвитку культури писемного мовлення учнів. Основною умовою успішного навчання писемного мовлення К.Лінке вважав вільне усне мовлення учня, позаяк вільне усне мовлення є найважливішим «посередником» писемного мовлення. Усне оповідання створює словесні образи, які учень переносить потім у писемну форму. Основною складністю в

цьому процесі є перенесення звукового образу слова у письмо, також усне і писемне мовлення відрізняються затратою часу на виконання. Починаючи з першого року навчання учні виконували вправи на тренування написання мовних виразів, а далі технічні вправи на побудову речень, що стосувалися повсякденного життя дитини.

Наступним кроком у формуванні культури писемного мовлення було написання більшої смислової одиниці, кількох пов'язаних за змістом речень. Важливо, щоб на цьому етапі швидкість писемного мовлення наближалася до швидкості усного мовлення, оскільки учні записують свої думки, попередньо їх промовляють. За умови правильного педагогічного керівництва розвитком писемного мовлення впродовж перших двох років навчання навички писемного мовлення учнів формуються самостійно на наступному етапі. У випадку недостатнього успіху дітей пропонували продовжувати писати технічні вправи на написання творів на основі спільного спостереження та обговорення. Найважливішим завданням таких вправ був послідовний виклад думок у творі.

К.Лінке розглядає чотири етапи навчання письма як підготовку до написання творів: 1. Розуміння, що письмові знаки є зоровими відповідниками звуків, які чуємо та говоримо. 2. Розпізнавання ряду звуків у виразі та відтворення їх на письмі із врахування правил правопису та орфографії. 3. Розпізнавання ряду виразів у реченні та написання речень. 4. Розпізнавання ряду речень у смисловій цілості та написання їх у вигляді твору [2, с.131].

В загальному перший етап розвитку зв'язного писемного мовлення учнів відповідав рівневі розумового розвитку учнів першого та другого року навчання, другий та третій етапи припадали на середні класи, від третього до п'ятого класу, а четвертий етап був характерний для учнів старших класів. Проте, зазначав К.Лінке, такий поділ стосувався загалу, але у кожному колективі є діти, розумовий розвиток яких випереджає їхній вік, і такі, що розвива-

ються повільніше, до яких потрібен індивідуальний підхід.

Окрім творів на задану тематику та творів, написаних учнями на основі власного спостереження та досвіду, у вітчизняних загальноосвітніх закладах першої третини ХХ ст. для розвитку культури писемного мовлення використовували також і фантазійні твори, у яких учні описували не реальні події, а на основі вигадки [2, с.151].

Наступною формою розвитку писемного мовлення був опис картини, що передбачав на початковому етапі опис деталей без додавання учнями чогось від себе. У старших класах учні поступово переходили до зіставлення змісту картини із своїми знаннями та досвідом, описували свій погляд та емоції, які викликала у них картина. При написанні листів у школі учні часто обмінювалися листами між собою, проте було важливо, щоб учні писали листи не з примусу як завдання, а відчували у цьому справжню потребу, оскільки лист має бути добровільним бажанням поділитися інформацією з іншою людиною на основі пережитих подій та емоцій, а не на основі вивчених відомостей. Вільний переказ змісту прочитаного передбачав висновки на основі спостереження та яви учня, почуттів, волі, мислення та його вміння висловлюватися. Написання вільного переказу вимагало власного осмислення, залучення духовних зусиль. Розвиток зв'язного писемного мовлення відбувався в чотири етапи: I. Перелічування деталей, без врахування цілості, вільний перелік. II. Короткий, стислий звіт про особливу пережиту подію. III. Детальніший зв'язний виклад думок, із укладанням їх у цілісний текст. IV. Свідоме оформлення вражень у цілісний текст із врахуванням впливу на слухача та читача.

Таким чином можна зробити висновок, що педагогічне керування написанням творів та письмових робіт мало значний вплив на розвиток писемного мовлення учнів у вітчизняних школах першої третини ХХ ст. Вибір форми письмової роботи та чергування різних видів роботи підтримували інтерес учнів до письма.

Література:

1. Brülls S. Gesamtunterricht nach Berthold Otto (1859-1933) // Basiswissen Sachunterricht. Bd. 1: Geschichte und historische Konzeptionen des Sachunterrichts. 2. korrigierte Aufl. / Kaiser, Astrid (Hrsg.). Baltmannsweiler, 2008. – S. 106-109.
2. Linke K. Nauczanie łączne i nauczanie języka ojczystego w szkole powszechnej. Warszawa: Zakł.Gr. Drukprasa. Nakład Gebethnera i Wolfa, 1933, – 296 s.
3. Федчишин Н.О. Дидактична система Йоганна Фрідріха Гербарта та її вплив на розвиток вітчизняної науки. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 193 с.

Інновації в області образования

САМООСВІТА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ І ПРОВІЗОРІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ

Добровольська А. М.,

доцент кафедри медичної інформатики, медичної і біологічної фізики, кандидат фізико-математичних наук, ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

Акцентовано увагу на структурних компонентах самоосвітньої діяльності, котрі визначають успішність самоосвіти майбутніх лікарів і провізорів у процесі формування їх інформаційно-технологічної компетентності (ІТ-компетентності) під час навчання дисциплінам природничо-наукової підготовки.

Ключові слова: ІТ-компетентність; компоненти; самоосвіта; самоосвітня діяльність.

Успіх самоосвіти майбутніх лікарів і провізорів за сучасних умов функціонування і розвитку вищої медичної і фармацевтичної освіти залежить від їх усвідомлення необхідності набуття додаткових знань, а саме від умінь планувати і передбачати послідовні кроки під час пошуку відповідей на виникаючі запитання, вміння здійснювати відбір раніше засвоєних знань, актуалізувати їх і співвідносити з проблемою, котру вирішують, необхідності пізнавати нове, створення умов для реалізації потреб у самоосвіті [1, 1329-1330].

Досліджуючи, ми дослухались до думки Б. Райського і М. Скаткіна, що самоосвіта особистостей є однією з форм їх самостійної пізнавальної діяльності і має за мету оволодіння вміннями здійснювати її [5].

Для нас також була важливою думка А. Громцевої і Л. Колесник, котрі стверджували, що розвиток самоосвітньої діяльності здійснюється в три етапи, кожному з яких характерний відповідний рівень інтелектуального розвитку, усвідомленість мети, вираженість пізнавальних потреб та інтересів суб'єктів освітнього процесу, а саме:

- *I-й етап* – ситуативна самоосвіта;
- *II-й етап* – ситуативно-ініціативна самоосвіта;
- *III-й етап* – ініціативно-зріла самоосвіта [4, 61].

Прагнення до самоосвіти майбутніх фахівців, у котрих формується інформаційно-

технологічна компетентність (ІТ-компетентність) під час навчання дисциплінам природничо-наукової підготовки (ДПНП) «Європейський стандарт комп'ютерної грамотності» («ЄСКГ») «Медична інформатика» («МІ»), «Інформаційні технології у фармації» («ІТФ»), «Комп'ютерне моделювання у фармації» («КМФ») можна пояснити тим, що воно:

- залежить від рівнів етичного і розумового розвитку особистостей;
- зростає в міру задоволення пізнавальних потреб і цікавості суб'єктів освітнього процесу шляхом самоосвітньої діяльності;
- спирається на наявність самоосвітніх умінь і стимулює їх удосконалення;
- залежить від умов здійснення пізнавальної діяльності [3, 211].

До основних умінь, набутих майбутніми лікарями і провізорами в процесі самоосвітнього формування ІТ-компетентності під час вивчення ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» варто віднести вміння:

- *прогнозувати* – дозволяє обґрунтовувати рішення перспективного характеру, передбачати наступну діяльність і розвиток ситуації;
- *планувати* – дозволяє використовувати різноманітні підходи під час прийняття рішень;
- *організовувати* – дозволяє забезпечувати реалізацію визначених дій;

Таблиця 1.

Структурні компоненти самоосвітньої діяльності майбутніх лікарів і провізорів у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ»

Компонент	Характеристика
мотиваційний	забезпечує створення необхідних умов для виникнення потреби в самоосвіті і реалізації цього процесу впродовж усього життя; визначає позитивне ставлення майбутніх фахівців до самоосвітньої діяльності, цікавість до обраної професії, прагнення до постійної самоосвіти; обумовлює мотиви, потреби, пізнавальну цікавість особистостей щодо набуття нових знань, умінь і навичок під час самоосвітньої діяльності за умови формування їх ІТ-компетентності в контексті підготовки до майбутньої професійної діяльності
орієнтаційний	визначає здатність суб'єктів освітнього процесу планувати самоосвітню діяльність під час формування ІТ-компетентності за умови вивчення зазначених ДПНП
організаційний	скерований на створення максимально сприятливих умов для формування ІТ-компетентності майбутніх фахівців у процесі їх самоосвітньої діяльності під час вивчення зазначених ДПНП з використанням найсучасніших інформаційних джерел і технологій
процесуальний	визначає здатність особистостей до самоосвітнього набуття знань, умінь і навичок у межах формування ІТ-компетентності, а також до використання їх у практичній діяльності (навчальній або майбутній професійній) з метою вирішення різноманітних завдань
когнітивний	обумовлює усвідомлення майбутніми фахівцями шляхів і способів самостійного набуття знань за умови формування їх ІТ-компетентності під час вивчення зазначених ДПНП; забезпечує сформованість системних уявлень про майбутню професійну діяльність у межах набутої ІТ-компетентності
ціннісно-вольовий	складається з позитивного ставлення майбутніх фахівців до самоосвіти за умови перебігу пізнавально-психічних процесів і реалізації емоційно-вольових якостей; передбачає мобілізацію осіб, які опановують фах лікаря чи провізора, в процесі формування ІТ-компетентності в межах самоосвітнього вивчення зазначених ДПНП, а також використання їх особистісних якостей
оцінний	скерований на самооцінювання майбутніми фахівцями власного оволодіння знаннями, вміннями і навичками за умови формування в них ІТ-компетентності під час самоосвітньої діяльності в межах вивчення зазначених ДПНП
рефлексивний	охоплює комплекс умінь і навичок самоконтролю, самоаналізу, самокоректування результатів, отриманих у процесі формування ІТ-компетентності і вивчення зазначених ДПНП

- *облікувати, контролювати і регулювати* – дозволяє критично оцінювати власні можливості за умови самостійного вирішення завдань [3, 214].

Досліджуючи, ми переконалися у тому, що багаторівневість самоосвіти майбутніх фахівців під час навчання зазначеним ДПНП забезпечувалась перетворенням і перенесенням наявних знань у нові ситуації їх пізнавальної і практичної діяльності у процесі формування ІТ-компетентності.

Було встановлено, що успішність самоосвіти майбутніх фахівців у процесі формування ІТ-компетентності під час вивчення ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» визначається структурою самоосвітньої діяльності, котра, на нашу думку, складається з певних компонентів (табл. 1) [2, 141].

Було з'ясовано, що в межах цих структурних компонентів самоосвіту майбутніх лікарів і провізорів у процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДПНП можна розглядати як осо-

бливий вид пізнавальної діяльності, котра передбачає наявність у суб'єктів освітнього процесу позитивної мотиваційної активності, цілеспрямованості і самоорганізованості, прояву вольових зусиль, досягнення інтелектуального розвитку, сукупності пізнавальних умінь, самостійності і здатності до самооцінювання високого рівня [4, 59].

Література

1. Вакула А. А. Модель формирования готовности к самообразованию курсантов в военном вузе [Электронный ресурс] / А. А. Вакула, Е. Г. Плотникова // *Фундаментальные исследования*. – 2013. – № 10. – С. 1329-1335. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/model-formirovaniya-gotovnosti-k-samoobrazovaniyu-kursantov-v-voennom-vuze>
2. Добровольська А. М. Формування в майбутніх лікарів і провізорів готовності до самоосвіти в межах розробленої моделі [Електронний ресурс] / А. М. Добровольська // *Наука і освіта. Сер. : Педагогіка*. – 2016. – № 10. – С. 138-149. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B7IN9BNNMs90bTVNTGNaTU1LbEk/view>
3. Жарылгапова Д. М. Теоретические основы самообразования как педагогическая проблема [Электронный ресурс] / Д. М. Жарылгапова, О. И. Турсыматова, Ж. А. Айдарова, М. М. Дильмаханова, А. Б. Аймырзаева // *X International Scientific and Practical Conference «International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education»*. Boston. USA. INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW. – 2016. – № 2 (12). – С. 208-2016. – Режим доступа: <http://scientific-conference.com/images/PDF/2016/12/International-scientific-review-2-12.pdf>
4. Корвяков В. А. Самообразовательная деятельность студентов как педагогическая проблема [Электронный ресурс] / В. А. Корвяков // *Вестник On-line Оренбургского государственного университета*. – Режим доступа: http://vestnik.osu.ru/2003_7/11.pdf
5. Суханов П. В. К вопросу о самообразовательной деятельности студентов в системе современного высшего профессионального образования [Электронный ресурс] / П. В. Суханов // *Теория и практика общего развития*. – 2012. – № 7. – С. 88-93. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-samoobrazovatelnoy-deyatelnosti-studentov-v-sisteme-sovremennogo-vysshego-professionalnogo-obrazovaniya>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ ПРИНЦИПІВ НАСТУПНОСТІ І ПЕРСПЕКТИВНОСТІ МІЖ РІЗНИМИ ЛАНКАМИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Н.В.Єрмак

аспірантка Бердянського державного педагогічного університету

У статті охарактеризовано психолого-педагогічну сутність принципів перспективності й наступності між різними ланками загальноосвітнього навчального закладу, обґрунтовано важливість їх дотримання в процесі навчання у молодшій і середній ланці освіти, окреслено основні шляхи реалізації зазначених принципів під час ефективного засвоєння шкільного матеріалу.

Автор статті розглядає вищезгадані принципи як необхідну умову реалізації закономірностей процесу засвоєння знань зі шкільних предметів в молодших класах для подальшого засвоєння матеріалу в середній школі. Чітко визначені критерії навчання учнів молодших і середніх класів: дотримання єдиних позицій у розумінні принципів наступності і перспективності; визнання їх і втілення у педагогічній діяльності вчителів; відповідальна підготовка вчителями початкової школи молодших школярів до сприйняття нової інформації у середній школі; зв'язок між початковими й середніми класами як з окремих тем предметів, так і в удосконаленні умінь і навичок учнів; урахування психофізичного розвитку дітей відповідно до їх вікових особливостей; активізація просвітницької діяльності серед батьків задля ознайомлення з психолого-педагогічними особливостями учнів в початковій і основній школі; єдність підходу до критеріїв оцінювальної діяльності учнів у початкових і середніх класах.

Ключові слова: перспективність, наступність, навчання, шкільна освіта, психофізичний розвиток, психолого-педагогічні особливості.

Постановка проблеми. Середній освіті сьогодні відводиться визначальна роль у формуванні діяльної, самодостатньої людини, що вміє логічно мислити. Саме шкільна освіта, яка ґрунтується на таких загальнодидактичних принципах, як гуманізм, науковість, систематичність і послідовність, доступність, наступність і перспективність тощо, здатна забезпечити створення моделі повноцінної особистості.

Наступність між різними ланками загальноосвітнього навчального закладу, між його окремими класами, класною й позакласною діяльністю – одна з умов успішного навчання школярів. Вона реалізується у відповідності до загальнодидактичних вимог щодо забезпе-

чення у процесі навчання нормального переходу від простого до складного, опори під час вивчення наступного на попереднє, необхідності врахування логіки предмета. Порушення хоча би однієї з вимог, як засвідчує практика, досить негативно відбивається на навчанні учнів, роботі педагогів та й закладу загалом.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Перспективність, як і наступність, за-

безпечує системність, науковість, послідовність і міцність розвитку знань, умінь і навичок і визначає відбір змісту й методів навчання. На думку вчених (М.Вашуленко, О.Глазова, Н.Голуб, М.Львов, М.Пентиліук, К.Плиско, Л.Сугейко, Л.Чемоніна та інші), цей принцип передбачає встановлення зв'язку між матеріалом, що вивчається, і наступними темами, намічає перспективні лінії формування в учнів мовно-

мовленнєвих знань і вмій. Проблемі наступності й перспективності у шкільному навчанні надавали важливого значення такі відомі педагогини минулого, як Ф.А.В. Дистервег, Я.А. Коменський, І.Г. Песталоцці, К.Ушинський. І сьогодні вона є предметом досліджень психологів (Б.Ананьєв, П.Гальперін, А.Кухта, Г.Люблінська, Н. Менчинська, Г. Орлова, Н.Талізін та ін.), педагогів (М. Данилов, Б.Єсіпов, А.Мороз, В. Онищук, О. Савченко, М.Скагін та ін.) і методистів (М.Вашуленко, М.Львов, М.Пентилюк, Л.Федоренко, Т.Чижова та ін.).

У середині ХХ століття вченими-психологами було здійснено низку вдалих спроб дослідити проблеми пам'яті, мислення, уваги. Науковці Д.Богоявленський, І.Гальперін, Н.Менчинська, Н.Талізін та ін. у своїх працях розкрили роль взаємодії старих і нових знань для розвитку пам'яті учнів і стимуляції їхньої розумової діяльності. Результати цих досліджень дали поштовх психологічному обґрунтуванню проблеми організації навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу на основі наступності.

Сьогодні вчені-психологи визначають наступність як один із найголовніших психолого-педагогічних принципів, який передбачає встановлення взаємозв'язків між освітніми ланками за такими напрямками:

- психофізичний розвиток дітей;
- завдання формування особистості;
- зміст освіти;
- методи навчання і виховання.

У педагогічній літературі наступність розглядається не як просте збільшення, ускладнення організації навчальної діяльності учнів, а як безперервний процес переходу кількісних змін у якісні. Серед найважливіших ознак наступності науковці називають перспективність.

Наступність і перспективність виступають стратегічним напрямом у здійсненні розвивального навчання (А.Кухта, А.Мороз, О.Савченко та ін.).

Встановлено, що навчання сприяє розвитку учнів за таких умов:

- орієнтація змісту навчання на опти-

мальну реалізацію навчальних можливостей школярів;

- побудова навчання як розв'язання системи навчальних завдань, що поступово ускладнюються;
- перенесення засвоєного в нову навчальну ситуацію.

У сучасній лінгводидактиці принцип наступності та перспективності трактується як такий, що зумовлює ефективність навчального процесу (А.Богущ, М.Вашуленко, О.Глазова, М.Пентилюк, К.Плиско та ін.).

Мета статті. Охарактеризувати психолого-педагогічну сутність принципів наступності та перспективності, обґрунтувати важливість його дотримання у процесі отримання загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення безперервної освіти учнів, глибоке засвоєння освітніх норм з початкових класів сприятиме формуванню їхніх навиків для подальшого отримання вищої освіти, що стане необхідним підґрунтям для майбутньої професійної діяльності. Вважаємо, що саме безперервність освіти відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності й наступності в навчанні та вихованні, а отже, збереже самоцінність кожного вікового періоду, забезпечить пізнавальний і особистісний розвиток школярів.

Загальноєвропейські рекомендації зі шкільної освіти, концепція середньої освіти регламентують навчання учнів на всіх рівнях – від дошкільного етапу до вищої школи, орієнтують на дотримання принципу перспективності й наступності в навчанні загалом. Вони стали своєрідними орієнтирами в реалізації неперервної освіти і забезпечують, «використання набутих раніше (опорних) знань і навичок під час вивчення шкільних предметів на всіх етапах середньої освіти, встановлення зв'язку нового матеріалу з попереднім і підготовку до сприймання окремих тем предметів, орієнтацію учнів на перспективу навчання в наступних етапах різнорівневої освіти» [5, 51].

Шкільний курс освіти є кількеступеневим (початкова, основна, старша). Кожен

ступінь характеризується специфікою залежно від мети й завдань шкільних курсів, комунікативних потреб, вікових особливостей учнів тощо. Опанування навчання на різних етапах регулюється загальнодидактичними й лінгводидактичними принципами, які в тісному взаємозв'язку забезпечують ефективне засвоєння предметів й зумовлюють оптимальний вибір технологій навчання. Успіх у формуванні освітніх компетентностей учнів певною мірою залежить від того, наскільки у процесі навчання враховується внутрішній зв'язок між цими етапами. Адже, зміст навчання в основній і старшій школі спрямований на те, щоб розвивати й удосконалювати сформовані раніше (у родинній і початковій школах) мовленнєві та інші навички, на усвідомлення того, що діти сприймали спонтанно, шляхом наслідування” [5,49].

Наступність і перспективність – ось ті складові, які здебільшого визначають ефективність навчального процесу. Це дві сторони одного й того ж явища: наступність можлива при перспективності, вона є її природним утіленням, і навпаки, перспективність реалізується за умови наступності у процесі навчання.

Умовою для реалізації в педагогічному процесі різних освітянських ланок єдиної, динамічної й перспективної системи навчання та виховання, яка здійснює неухильний поступальний розвиток особистості, є наступність. Недостатнє забезпечення цього принципу як у змісті, так і в методах організації навчальної діяльності стає перепоною в роботі вчителів, гальмує адаптацію дітей до нових умов. Утім, не завжди знаходяться необхідні ресурси й механізми врегулювання проблеми, що одразу позначається на здоров'ї, рівні знань учнів і виявляється у зростанні претензій з боку фахівців основної школи до вчителів початкової школи.

Збереження наступності у процесі отримання середньої освіти між 4 і 5 класами має виражатися:

а) у такому відборі матеріалу для вивчення, в якому б урахувувався загальний роз-

виток школярів, їх підготовленість з предмета й конкретні знання, вміння й навички з окремих питань програми, доступність цього матеріалу для усвідомленого його засвоєння;

б) у такій побудові занять з методичної точки зору, де б форми й методи роботи, прийоми, мовлення педагога, способи пояснення нового матеріалу не дуже різко (особливо на початку) відрізнялися від тих, до яких звикли діти в початковій школі, і забезпечували поступовий перехід до нових, складніших для учнів форм роботи.

Не менш важливе значення для дотримання прийомів дидактики має й перспективність, яка передбачає орієнтацію на досягнення кінцевого результату навчання. Перспективність, як і наступність, забезпечує системність, науковість, послідовність і міцність розвитку знань, умінь і навичок і визначає відбір змісту й методів навчання.

Науковці демонструють різні позиції щодо тлумачення наступності і перспективності у навчанні. Наведемо деякі з них. Так, М. Вашуленко, Л.Виноградова, К. Плиско, Т.Рамазаєва О.Текучов та ін. вважають, що наступність і перспективність є двома самостійними рівнозначними принципами, взаємопов'язаними між собою. К. Плиско, наприклад, зазначає, що „принцип наступності виражається в тому, що вивчення систематичних курсів шкільних предметів розгортається на основі набутих знань у початкових класах, а перспективність – у деякому забіганні наперед з метою підготовки учнів до сприймання нового матеріалу” [6, 39].

М. Бублеев, О.Курбатова, М. Наумчук та ін. виокремлюють лише принцип наступності як самостійний елемент, наголошуючи, що він „полягає у послідовності, систематичності розміщення матеріалу, з урахуванням вже вивченого, у перспективності вивчення матеріалу в узгодженні рівнів та етапів навчально-виховної роботи” [5,78–79]. При цьому в перспективності вбачають лише „елемент систематичності та послідовності в підготовці учнів до засвоєння матеріалу, який буде

вивчатися пізніше” [5, 88]. Науковці Г.Блинова, Н. Желуденко, Н. Макарова розглядають можливість взаємозв'язку понять наступності та перспективності.

Методист В. Масальський дотримується думки, що наступність і перспективність можливі при наявності науковості й систематичності, тому виокремлювати їх як самостійні дидактичні принципи недоцільно. У свою чергу С. Васильєва, Є. Голобородько, Г. Лідман-Орлова, М. Львов, Л.Мамчур, М.Пентиліук, О.Савченко обґрунтовують необхідність сприймати наступність і перспективність як можливість єдиної взаємопов'язаної системи.

Погоджуємося з останнім поглядом: це єдиний дидактичний принцип із двома невід'ємними, взаємозумовленими складовими – наступністю та перспективністю. На думку Л. Мамчур, „...принцип перспективності і наступності має „пірамідалну” структуру, вершина якої – це перспективність, а грані й основа – це наступність” [3, 22].

У процесі навчання шкільних предметів в основній школі зазначений принцип вважаємо фундаментальним, оскільки без опори на раніше засвоєний дітьми навчальний матеріал і вже сформовані вміння й навички, без їх проекції в майбутнє недоцільно вводити нові поняття, підвищувати рівень мовно-мовленнєвої компетенції. Ми пропонуємо інший погляд на психолого-педагогічні критерії принципів наступності й перспективності в отриманні загальної середньої освіти.

Так, дотримання наступності й перспективності вимагає єдиного принципового підходу до навчання. Важливо, щоб учителі початкової й основної ланок ЗНЗ дотримувалися єдиних позицій у розумінні цього принципу, визнавали його й утілювали у своїй роботі. Адже без цього не може бути спадкоємності в навчально-виховному процесі. Лише педагог зможе в подальшому реалізувати ці підходи при навчанні учнів, але за умови повної співпраці з ними.

Фахівці в галузі початкової освіти й учителі середньої ланки мають розуміти, що в навчанні дітей щороку з'являються нові підходи та вимоги. Йдеться про те, щоб

учителі початкових класів відповідально готували молодших школярів до сприйняття нової інформації в основній школі, а педагоги, що викладають у середній школі, усвідомлювали, які важливі зміни відбувалися в розвитку дітей за минулі роки. Кожен фахівець має знати, що знання, набуті дітьми на попередньому щаблі навчання, стануть поштовхом до сприятливого сприйняття нової інформації й надалі. При цьому не слід ані завищувати, ані занижувати вимоги до рівня освіти.

Переконані в тому, що необхідний зв'язок між початковими й 5–9 класами як щодо змістового наповнення окремих шкільних тем, так і щодо вдосконалення комунікативних умінь і навичок учнів. За умови реалізації принципу наступності й перспективності в навчанні важливо враховувати міцність зв'язку одиниць різних рівнів, а звідси – й відповідних розділів шкільних курсів. Урахування внутрішньопредметних зв'язків дозволяє орієнтуватися в розвитку компетенцій не тільки на попередній етап навчання, але й на ті знання, уміння, навички, що пов'язані з темами предметів, які вивчають у наступних класах.

Вважаємо, що учителі початкової ланки мають усвідомлювати особливості психофізичного розвитку дітей відповідно до їхніх вікових особливостей. А це вимагає щорічного проходження фахівцями курсів підвищення педагогічної майстерності.

Важливим елементом у створенні системи безперервної освіти є активізація просвітницької діяльності серед батьків задля ознайомлення їх із психолого-педагогічними особливостями навчання мови в початковій і основній школі. Не останню роль у забезпеченні наступно-перспективного формування в учнів навчальних компетенцій відіграє єдність підходу до критеріїв оцінювальної діяльності учнів у початкових і середніх класах.

На нашу думку, доцільним стає питання поділу класу на підгрупи з урахуванням психолого-педагогічних критеріїв, які б відбивали рівень здобутих учнями умінь і навичок з української мови. Це дасть можливість забезпечити поступову заміну осо-

бистісно зорієнтованого підходу на індивідуальний підхід до оцінювання здобутих знань і вмінь дітей.

Дотримання принципу наступності й перспективності, тобто єдності, систематичності в навчанні дітей, має закласти якісне підґрунтя для загальної підготовки школярів, забезпечити встановлення зв'язку між певними етапами навчання, врахувати перспективи розвитку учнів, зокрема тих умінь, які задіяні в особистісному розвитку дітей. Недооцінка вищеназваних вимог, невміння забезпечити їх реалізацію призводять до непередбачених наслідків, які в майбутньому можуть стати перепонами для подальшого навчання.

Отже, наступність виявляється в цілеспрямованому систематичному навчанні з поступовим розширенням та ускладненням нового матеріалу з урахуванням уже набутих знань, умінь і навичок учнів. З наступністю невіддільно пов'язана перспективність. Вона передбачає встановлення зв'язків між матеріалом, що вивчається, і розділами й темами, що будуть вивчатися, намічає проєкцію у формуванні знань і вмінь не лише між початковою ланкою та 5-м класом, основного та старшою ланкою, а протягом усього навчання в загальноосвітньому та вищому навчальному закладі. Зазначений принцип здійснюється з урахуванням двох чинників: змісту та логіки шкільних предметів і закономірності процесу засвоєння знань.

Будь-яка система освіти має відображати динамічну структуру, що розвивається завжди спірально, не повторюючи попередній виток, і з кожним наступним кроком буде змінюватися завдяки збагаченню новим досвідом. Ця закономірність буття стосується будь-якого розвитку: рух уперед можливий лише при усвідомленні та переосмисленні знань, отриманих у минулому, що дає поштовх до сприйняття нової інформації.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. У подальшому планується дослідити реалізацію наступності і перспективності у формуванні текстотворчих умінь і навичок учнів 5–8 класів у процесі вивчення морфології

української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божко О. П. Реалізація принципу перспективності й наступності у виробленні текстотвірних умінь (говоріння) учнів 5–9 класів на уроках української мови / Божко О.П. // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. – 2012. – № 7: Психолого – педагогічні науки. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2012_7_20. – Назва з титул. екрану.
2. Глазова О.П. Наступність і перспективність у формуванні текстотворчих умінь в учнів початкових і 5-х класів загальноосвітньої школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.02 / Глазова Олександра Павлівна; Ін-т педагогіки АПН України. – К.: [б. в.], 1999. – 18 с.
3. Мамчур Л. І. Реалізація принципу перспективності й наступності у процесі формування комунікативної компетентності учнів початкової та основної школи [Електронний ресурс] / Л. І. Мамчур // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. – Ч. III. – 2011. – № 15 (226). – С. 18–24. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlush/Ped/2011_15_3/4.pdf. – Назва з титул. екрану.
4. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М.І. Пентиліук. – К.: Ленвіт, 2004. – 400 с.
5. Наумчук М. М. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови: навч.-метод. посіб. – Тернопіль: Астон, 2008. – 132 с.
6. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови: навч. посіб. / Плиско К.М. – Х.: Основа, 1995. – 240 с.
7. Чемоніна Л.В. Наступність і перспективність вивчення словотвору української мови в початкових і середніх класах загальноосвітньої школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.02 / Л.В. Чемоніна; Ін-т педагогіки АПН України. – К.: [б. в.], 2009. – 20 с.

ФОРМИРОВАНИЕ МУЗЫКАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА В ПРОЦЕССЕ ВОКАЛЬНО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ПОДГОТОВКИ

Ришкевич О.В.

концертмейстер Мелитопольский государственный педагогический университет им. Богдана Хмельницкого

В статье рассмотрены сущность и составляющие компоненты музыкально-эстетической культуры личности будущего учителя музыкального искусства (наличие эстетических потребностей, эстетического восприятия и понимания музыки, музыкально-эстетический вкус), а также контурно очерчены основные направления их формирования в вокально-исполнительском классе.

The article deals with the essence and the constituent components of the musical-aesthetic culture of personality (the presence of aesthetic needs of future teachers of music, aesthetic appreciation and understanding of music, musical and aesthetic taste), as well as the main directions of the formation.

Ключевые слова: музыкально-эстетическая культура, музыкально-эстетические потребности личности, эстетика вокала.

Keywords: musical-aesthetic culture, musical and aesthetic needs of the individual, vocal aesthetic.

С давних времён люди стремились строить свою жизнь по законам красоты. Недаром Ф. Достоевский, размышляя о социальных катаклизмах и трудных путях общественного прогресса, писал: «Красота спасёт мир». Именно поэтому огромное значение в обществе придаётся развитию литературы, музыки, изобразительного искусства и архитектуры, в которых воплощаются идеалы прекрасного.

Но искусство способствует не только духовному прогрессу общества. Большое внимание оно оказывает на личностное развитие человека и его деятельность.

Развитие музыкально-эстетической культуры будущих учителей музыкального искусства является актуальной проблемой современной педагогической наукой. Различные её аспекты анализируются в трудах украинских и зарубежных учёных (Ф. Гоноболина, С. Годинки, В. Загвязинского, Н. Кузьминой, В. Слостёнина, О. Рудницкой).

Целью данной статьи является конкретизация структуры музыкально-эстетической культуры будущего учителя музыкального искусства, а также основных направлений её формирования в вокально-исполнительском классе.

Следует отметить, что учёные по-разному определяют сущность музыкально-эстетической культуры личности, её структуру. В работе Г.А. Петровой дано следующее определение: «...Эстетическая культура личности представляет собой целостное единство эстетического сознания и активной эстетической деятельности» [1, с.15]. В другом её исследовании предлагается структура эстетической культуры личности, которая состоит из следующих компонентов: а) эстетическое сознание; б) художественно-эстетическая деятельность. В свою очередь, эстетическое сознание включает: а) эстетическое восприятие; б) эстетический вкус; в) эстетические потребности и интересы; г) эстетическое чувство; д) художественно-

творческие способности; е) художественно-образное мышление [2, с.28].

Музыкально-эстетическая культура формирует эмоциональный мир человека, потребность общения с высоко художественными образцами произведений искусства, органически входит в образ жизни, становясь ведущей общественной силой, влияющей как на внешние стороны быта и взаимоотношения людей, так и на нравственную внутреннюю сущность этих отношений.

Таким образом, исходя из выше сказанного, мы считаем, что составляющими компонентами музыкально-эстетической культуры личности являются:

- а) музыкально-эстетические потребности;
- б) эстетическое восприятие и понимание музыки;
- в) художественно-творческие умения и навыки;
- г) музыкально-эстетический вкус.

Анализируя специфику эстетической культуры личности, учёные Н. Гончаренко, М. Каган, В. Конев, А. Семашко и др. подчёркивают особое значение в процессе её формирования эстетических и художественных потребностей. При этом учёные определяют художественную потребность как своеобразное «снятие», интеграцию эстетических потребности с другими актуальными, социальными потребностями, в результате чего складываются различные модификации художественных потребностей (художественно-показательные, художественно-коммуникативные и т.д.).

На роли развитых музыкальных потребностей учителя музыки сконцентрировано в работах учёных Э.Б.Абдуллина, Н.Б. Волчегурской, А.Н.Растрьгиной, Л.А.Рапацкой, Р.А. Тельчаровой. По их мнению, в качестве знаний, обуславливающих музыкально-эстетические потребности, выступают знания специфики музыкального языка, его элементов, а также осознание значимости музыкального искусства в духовном развитии личности, его эстетической сущности. В структуре музыкальных потребностей важное значение приобретает взаимо-

действие эмоционального и познавательного начал [7].

В обобщённом виде компоненты музыкально-эстетических потребностей личности будущего учителя музыкального искусства можно представить таким образом:

- музыкально-эстетические знания;
- развитость эмоционально-чувственного восприятия,
- адекватность восприятия музыкальных произведений;
- степень осознанности потребности, влияющая на сферу интересов;
- индивидуальные свойства личности студента, в частности, способности, целеустремленность, активность в деятельности;
- мотивационная сфера личности студента.

Из сказанного выше следует, что данные компоненты имеют ключевое значение в развитии музыкально-эстетической культуры личности, так как они самым тесным образом взаимосвязаны с процессом постижения личностью ценностей музыкального искусства. По мнению Д.Б. Кабалева: «Ни одна наука, даже самая развитая и самая утонченная, не может заменить искусства, когда речь идет о формировании духовного мира людей» [3, с. 126]. С ним соглашается Б.М. Неменский, утверждая, что: «Искусство способно не только отражать, но и формировать духовные ценности и передавать их от поколения к поколению, как эстафету человеческих чувств и отношений» [4, с. 36].

Следует отметить, что отдельные авторы, анализируя феномен эстетической культуры вокалиста, затрагивают в своих работах термин «вокальная эстетика» (К.М. Мазурин, Д.Л. Аспелунд, И.К. Назаренко, И.П. Казанский, О.А. Апраксина, З.А. Долуханова, А.Ф. Лосев, Г.П. Стулова, Н.Д. Андгуладзе, Е.Е. Нестеренко, А.Г. Менабени). Одно содержание этого понятия у выше указанных авторов неоднозначно, а порой и противоположно.

И вместе с тем, определение основных направлений развития музыкально-эсте-

тической культуры будущих учителей музыкального искусства на занятиях по дисциплине «Постановка голоса» является актуальным.

Следует отметить, что именно на занятиях по дисциплине в классе вокала студенты получают те впечатления, которые уже сами по себе становятся мощным средством эстетического развития личности. Это достигается с помощью вокальных произведений, которые доступны молодежи по содержанию и форме, прекрасной поэтической составляющей, совершенному аккомпанементу. Постигая мир музыкальных ритмов, студент учится передавать с помощью пения свои впечатления, раскрывает свои творческие способности.

Нами были разработаны следующие критерии развития музыкально-эстетической культуры студентов на занятиях с дисциплины «Постановка голоса»:

- наличие музыкально-эстетических знаний;
- развитость эмоционально-чувственного восприятия;
- адекватность восприятия музыкальных произведений;
- степень осознания потребности, влияющая на сферу интересов;
- индивидуальные свойства личности студента, в частности, способности, целеустремленность, активность в деятельности;
- наличие мотивации к вокальному обучению и пению вообще.

Данные критерии являются также показателями формирования профессиональной компетентности будущего учителя музыкального искусства.

Одним из направлений формирования музыкально-эстетической культуры студентов в вокально-исполнительском классе является освоение эстетических традиций академического пения.

Эстетика академического пения как процесса, отличающегося от речи и других видов вокального музицирования, была проанализирована в теоретическом аспекте В. В. Емельяновым. Ним было выделено

40 показателей грамотного академического исполнения вокальных произведений, доставляющего одновременно эстетическое наслаждение и самому исполнителю, и слушателю [6, с.14-18].

Разработанные критерии эстетической традиции академического пения, рассматриваемые отдельно и независимо от звучания голоса, как система показателей успешно применяется в педагогическом процессе при оценивании результатов обучения вокальному искусству [5, с. 3]. Существенным при таком подходе является развитие навыка слухового анализа собственного исполнения по параметрам, не искаженным субъективным восприятием (форма фонем и характеристики вибрато). Анализ качества пения, а не качества звучания, развивает способность формулировать оценку как своего, так и чужого исполнения, аргументировано и в рамках принятого весьма строгого для академического пения понятийного аппарата. Такой подход к оценке на основе критерия эстетики пения является признаком профессиональной компетентности критика и педагога.

Таким образом, включение в репертуар студента песен, романсов, арий зарубежных и отечественных композиторов способствуют развитию художественного вкуса, навыков слухового восприятия.

Исполнение украинской народной песни а-сарелла также является действенным средством формирования музыкально-эстетической культуры личности.

Народные песни воспитывают в будущих учителей любовь к родному краю уже потому, что сама она – народная песня – творение народа, духовное богатство народной культуры. Именно в народной песне отражены присущие украинскому народу образ жизни, мышления, мировоззрения, эстетические предпочтения, политические стремления и культурно-образовательные ориентиры.

Украинская народная песня определяет специфику певческой манеры, которой присуща естественная непринужденная работа голосового аппарата, дикция и ар-

тикуляция, отличный слуховой контроль и прославленная украинская кантилена.

Подбор вокальных произведений в соответствии с требованиями программы курса, а также вокально-технических и исполнительских возможностей каждого студента и его эстетических предпочтений и потребностей обеспечивает решение вокально-технических и эстетических задач. При этом педагог должен использован материал отечественной и мировой музыки, народного искусства.

Таким образом, дисциплина «Постановка голоса» является одной из ведущих специальных дисциплин, которая обеспечивает профессиональную подготовку студентов музыкальных отделений педагогического университета, способствует развитию составляющих их музыкально-эстетической культуры – формирует эстетический вкус, музыкально-эстетические потребности, музыкальные способности, основы эстетики академического пения,

обогащает знания законов вокального искусства, приобщает к высшим образцам вокального искусства в рамках европейской академической оперно-концертной культурной традиции.

Литература

1. Петрова Г.А. Вопросы эстетической подготовки будущего учителя / Г.А.Петрова. –Казань: Издательство Казан. гос. ун-та, 1976. – 200 с.
2. Петрова Г.А. Система эстетической подготовки студентов в высших учебных заведениях / Г.А. Петрова, Г.И. Королева. – Казань: КГУ, 1984. – 182 с.
3. Кабалецкий Д.Б. Воспитание ума и сердца. Книга для учителя / Д.Б.Кабалецкий. – М.: Просвещение, 1984. – 205 с.
4. Неменский Б.М. Мудрость красоты: о проблемах эстетического воспитания. Книга для учителя / Б.М.Неменский. – М., 1987. – 215 с.
5. Сластенин В.А. Методология и методы педагогических исследований / сост.: Сластенин В.А. и др. – 3-е изд.- М.: Педагогика, 2000. – 86 с.
6. Емельянов В.В. Эстетика академического пения / В.В. Емельянов // Искусство в школе. – 2003. – № 4. – 105с.
7. Теория и методика музыкального образования детей: науч.- метод. пособ. / сост.: Л.В. Школяр, М.С. Красильникова, Т.Д. Критская и др. – 2-е изд. – М., 1999. –135 с.

САМООСВІТА ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Харченко Ю. Т.

концертмейстер

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б.Хмельницького

***Анотація** Сучасні вимоги розвитку освіти вимагають вдосконалення якості навчання і виховання, що безпосередньо пов'язане з рівнем професійної майстерності викладацького складу навчального закладу. Саме тому рівень професійної майстерності концертмейстера повинен постійно підвищуватися, в тому числі і за допомогою самоосвіти.*

Ключові слова: самоосвіта, самовдосконалення, професійна майстерність.

Abstract Modern requirements of education required to improve the quality of training and education that is directly related to the level of professional skills of teaching staff of the institution. That is why the level of professional skill accompanist must constantly rise, including by means of self-education.

Keywords: self-education, self-improvement, professional skills.

Сучасний етап розвитку освіти висуває підвищені вимоги до якості навчання, що безпосередньо актуалізує проблему самовдосконалення як викладачів, так і концертмейстерів вищих навчальних закладів. Безумовно те, що рівень професійної майстерності фахівця повинен постійно підвищуватися, насамперед і через самоосвіту. Педагогічний словник визначає поняття “самоосвіта” – як власно керовану особистістю цілеспрямовану, свідому пізнавальну діяльність щодо удосконалення систематичних знань у певній галузі науки, техніки, культури, політичного життя та ін. Самоосвіта концертмейстера – свідомо діяльність з удосконалення своєї особистості як фахівця: адаптування своїх індивідуальних властивостей до вимог професійної діяльності, постійне підвищення фахової компетентності та неперервне вдосконалення індивідуальних якостей. Самоосвіта – діяльність осягнення професійної культури, залучення до неї. У діалозі з культурою людина удосконалює свій інтелект, пам'ять, змінює структуру своєї особистості. Самоосвіта поєднує два завдання і дві діяльності, що мають взаємовплив: без самоосвіти немає саморозвитку, а без саморозвитку – самоосвіти. А. Дістервег зазначав, що “пе-

дагог здатний насправді виховувати і творити тільки тоді, коли він працює над власним вихованням і освітою”. К. Ушинський стверджував, що “вчитель живе до тих пір, поки вчиться”. Один з видатних вчених сучасності, академік Д. Лихачов, вказував: “Вчитися потрібно завжди оскільки знання постійно зростають та ускладнюються”. Саме життя позначило проблему неперервної педагогічної освіти як найбільш актуальну.

В системі підготовки концертмейстера важливе значення набуває зміна індивідуального стилю роботи, який відбувається в процесі формування досвіду творчої діяльності і залежить від умов певного освітнього середовища. Особистісний стиль роботи концертмейстера передбачає наявність індивідуального мислення, визначається умінням аналізувати умови освітнього середовища, передбачати наслідки змін у ньому, об'єктивно оцінювати власні інтелектуальні ресурси, прогнозувати результати власної діяльності, виявляти потреби суспільства у певний період його розвитку і надалі проектувати гнучку модель власного освітнього шляху відповідно потреб суспільства. Крім того, виокремлюють груповий стиль роботи. Так, якщо в індивіду-

альній формі ініціатором є сам концертмейстер, то у груповому стилі роботи вбачається методична діяльність семінарів, практикумів, курсів підвищення кваліфікації та ін., Це забезпечує зворотний зв'язок між результатами індивідуальної самоосвіти і колективним мисленням. Однак, які би не були високі здібності концертмейстера до самоосвіти, не завжди цей процес реалізується на практиці. Серед обставин, на які найчастіше вказують концертмейстери, це – відсутність часу, брак джерел інформації, відсутність стимулів та ін. Що ж повинно спонукати фахівця до самовдосконалення, стати потребою до саморозвитку і як цю потребу розвинути? Спробуємо визначити складові цієї потреби, мотиви, які спонукають концертмейстера до самоосвіти:

- бажання творчості. Концертмейстер – професія творча, його професійна діяльність має бути цікавою і приносити задоволення;
- конкуренція щодо оптимізації фахової діяльності концертмейстерів яка сприяє вдосконаленню професійних якостей, кваліфікації, підвищенню пізнавальної та творчої активності. Серед концертмейстерів – це суперництво, яке мобілізує на досягнення найбільш високого рейтингу;
- громадська думка. Концертмейстеру не байдуже, вважають його “досвідченим” або “недосвідченим” фахівцем;
- матеріальне заохочення. Це, безумовно, є одним з переважаючих факторів.

Специфіка професійної діяльності концертмейстера полягає у тому, що він повинен досконало володіти музичним інструментом, психологією і педагогікою, мати загальний високий рівень культури та ерудиції. Без цих якостей концертмейстер не взмозі ефективно здійснювати свою професійну діяльність. Перелічимо основні напрямки, у яких фахівець повинен удосконалюватися і займатися самоосвітою: професійний (володіння музичним інструментом); педагогічний (орієнтований на виховання); психологічний (власний імідж,

культура спілкування, мистецтво впливу, лідерська якість та ін.); методичний (педагогічні технології, форми, методи і прийоми навчання); правовий; естетичний; політичний; інформаційний. Креативний концертмейстер доповнить цей список власними напрямками. Наразі спробуємо сформулювати конкретні види діяльності, що становлять процес самоосвіти концертмейстера. Це:

- опанування методичної та предметної літератури за фахом;
- огляд в інтернеті інформації з педагогіки, психології, педагогічної технології та ін.;
- відвідування семінарів, тренінгів, конференцій, взаємовідвідування занять;
- дискусії, наради, обмін досвідом з колегами;
- вивчення іноземних мов, для отримання інформації про певні досягнення світової педагогіки;
- систематичне проходження курсів підвищення кваліфікації;
- проведення відкритих занять та майстер-класів;
- опанування інформаційно-комп'ютерними технологіями;
- спілкування з колегами у світовій мережі;
- ведення здорового способу життя, заняття спортом, фізичними вправами.

Перераховані вище види діяльності необхідно виконувати комплексно. В іншому випадку успіху не досягти. Крім того, в особистому плані концертмейстерові необхідно фіксувати результати самоосвіти, які досягнуті за певний термін. Звісно ж, що самоосвіту потрібно планувати.

План може виглядати наступним чином:

1. Підвищення якості професійної діяльності (вказати показники, за якими буде визначатися її ефективність).
2. Розроблені і видані методичні рекомендації, статті.
3. Розробка нових форм, методів і прийомів самоосвіти.
4. Доповіді, виступи.
5. Розробка і проведення майстер-класів за власними, новаторським технологіям.

6. Проведення тренінгів, участь у навчально-методичних семінарах, науково-практичних конференціях.

Таким чином, підвищення педагогічної майстерності концертмейстера на сучасному етапі неможливо уявити без самоосвіти. Педагогічна майстерність концертмейстера виступає сьогодні як важлива складова якості вищої освіти. Вона виявляється не лише у реалізації засвоєних ним новітніх педагогічних технологій, прояві моральної та інтелектуальної культури, але і як його бажання та здатність діяти у нових сучасних умовах. Самоосвіта концертмейстера спрямована на здобуття нових та поглиблення раніше набутих знань, вдосконалення якостей, необхідних для успішної професійної діяльності; розвиток освіченості та загаль-

ної культури, світогляду особистості, розвиток творчого потенціалу.

Список використаних джерел

1. Андреев А. А. Проблемы подготовки современного преподавателя высшей школы [Электронный ресурс] / Андреев Александр Александрович // Вопросы информатизации образования. – 2011. – Вып. 11. – Режим доступа до журн.: <http://www.npstoik.ru/vio/>.
2. Енциклопедія освіти / [голов. ред. В. Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040с.
3. Коджаспирова Г. М. Культура профессионального самообразования педагога / Г. М. Коджаспирова. – М.: Педагогика, 1994. – 545 с.
4. Овчаренко С. Г. Неформальна освіта – необхідний елемент сучасної освітньої системи / Овчаренко С. Г. // Матеріали науково-практичної конференції «Соціально-психологічні та політичні проблеми у трансформаційних процесах українського суспільства». – 2009, 19–20 листопада.
5. Ушинский К. Д. Избранные труды. В 4 кн. Кн. 1: Проблемы педагогики / К. Д. Ушинский; сост., вступ. ст., примеч. и коммент. Э. Д. Днепров. М.: Дрофа, 2005. – 638 с. ISBN 5-7107- 8996-8 (кн. 1).

СЕКЦІЯ 13,
підсекція 3

УДК:784.4(477):688.742.4

**ПОЄДНАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СОНОРИСТИКИ
ТА УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ
В СУЧАСНОМУ ХОРОВОМУ МИСТЕЦТВІ**

Усачова Аліна

Науковий керівник – *Сегеда Н.А.* доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б.Хмельницького

У статті розглядаються питання стосовно хорового мистецтва крізь призму історії народу на теренах навчально-освітніх закладів, поєднання української народної пісні з «шумовими» елементами. Розкриваються результати дослідження, що відповідають сучасним педагогічним тенденціям.

Ключові слова: хорове мистецтво, історія розвитку фольклору, українська народна пісня, сонористика, сучасні педагогічні тенденції.

The article deals with the issue of choral art throughout history people on the territory of teaching and education, unity of Ukrainian folk songs from the «noise» elements. Revealed the results of studies that meet modern educational trends.

Keywords: choral art, history of folklore, Ukrainian folk song, sonorystyka modern educational trends.

У духовному житті українського народу одне з провідних місць належить хоровій культурі. Хорове мистецтво розглядається з акцентуванням на ментальність, бо саме вона віддзеркалює найбільш важливі риси світогляду нашого народу, його художні та освітні традиції, які склалися упродовж багатьох століть. Тема тандему сонористики і фольклору на теренах загальноосвітніх закладів потребує більш ґрунтовного дослідження. Нині є можливість отримання матеріалів, які згодом дедуктивно відкриють концепцію подальших наукових досліджень.

Метою статті є розгляд питання репертуарного плану переважно у поєднанні хорового елемента сонористики з українським фольклором.

Виклад основного матеріалу:

Українська народна творчість насичена колоритом, історією та етнічним традиційним забарвленням. Спадок, досконало викарбуваний пращурами, записаний митцями та поданий згодом у нотному варіанті,

дає змогу і до нині не лише використовувати початкову форму обрядів, традицій пісенного жанру, а й застосовувати їх. Збирачі та примножувачі пісенної творчості зробили її загальнонародним надбанням. Цією творчістю та записами пісень з уст народу займалися письменники і композитори, фольклористи і співаки, вчителі і артисти. Серед них: Д. Бортнянський, О. Кошиць, М. Леонтович, М. Лисенко. Г. Сковорода, Т. Шевченко та багато інших. Отже, основою для творчості видатних композиторів стала саме народна пісня.

Варто зазначити, що в перерахованих вище митців була педагогічна освіта. Досконало вивчивши питання походження і розвитку музичного мистецтва, нами виявлено, що у навчальному процесі при пануванні народної педагогіки бракувало основного, нотного й дидактичного матеріалу. Справжніх музикантів-вчителів за призначенням це не зупинило, навпаки націлило на формування, розширення та збага-

чення народної пісенної культури. Період безперервної праці багатьох педагогів – музикантів підтвержений рукописними збірками з нотними записами. Найдавніші записи української народної пісні з'явилися на Закарпатті. Одним із перших етапів розповсюдження українського фольклору було записування народних пісень у вигляді збірок. Парадигмою народного пісенного фольклору стала творчість видатних діячів, регентів, вчителів та композиторів: Дзюбаревича З., Трутовського В., Львова М., Єдлічки А., Коціпінського А. та ін.

Останнім часом відбувається повернення до першооснов духовної культури, оригіналу традицій, обрядів, символіки, фольклору тощо, що сягають у глибину століть, також, досі ведеться активний пошук народознавчого, пісенного матеріалу. В умовах обставин, що склалися історично, актуальності набуває проблема музично-творчої діяльності підростаючого покоління. Наслідком історичних подій попередніх років постає концепція національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх закладах, у якій головний акцент ставиться на вихованні патріотичних цінностей українців, традиції, історію. Як бачимо, запропонована проблема вирішується за допомогою принципу народності. За твердженням О.Яловскої «Видатні педагоги минулого вважали, що освіта повинна здійснюватися за допомогою народної словесності, яка яскраво і правдиво відображає історію народу, його життя і побут» [4,с.7] стає зрозумілим що, у практиці вчителів музичного мистецтва (у той період часу вчитель «Співів») попередніх століть, напряму народної педагогіки, застосовувались елементи та засоби музичної виразності в найрізноманітнішому поєднанні.

У загальноосвітніх закладах у рамках дисципліни «Музичне мистецтво» учні з 1-го по 8-й класи згідно з навчальною програмою здобувають теоретичні знання та елементарну музичну грамоту. Музично-творча діяльність та накопичення вокальних навичок досягається в умовах практичної роботи в позаурочний час у хорових

колективах. За курсом «Шкільне хорознавство» відомо, що: «Результати музично-педагогічної творчості та експериментальних досліджень, спрямованих на пошуки шляхів розвитку музичних задатків і здібностей учнів у початковий період навчання у школі, докладно висвітлені у працях і творчості сучасних композиторів – Б. Фільц, Л.Дичко, Є.Станкович й багатьох інших.»[1] Хорове мистецтво, відіграє провідну роль. Окрім умінь та навичок, що здобувають школярі: «Заняття співом, музикою позначається і на їхньому моральному вихованні. Пісні про Україну, про рідний край, про боротьбу за свободу й волю, свою державу формують найвищі моральні якості українського патріота»[1,38], ця думка підтверджена апробуванням на практиці.

Слід зауважити, що хоровий колектив та його орієнтовне спрямування на початковій стадії, залежить у переважній більшості від вподобань керівника. Подальший процес росту очікується від сформованих задалегідь на основі музичного мистецтва смаків й інтересів школярів. Існують різні форми сучасного шкільного хорового виконавства. Опираючись на уподобання та естетичні смаки сучасних педагогічних тенденцій, провідним видом хорової діяльності як у загальноосвітніх, так і в проф. орієнтованих навчальних закладах є фольклорний хор.

Фольклор для розвитку учнів має надзвичайне значення, бо є складовою практичної народної педагогіки. Тож вивчення усної народної творчості та її використання дає початок формуванню життєвої компетенції школярів, що здійснюється через осягнення культури народу.

Фольклорні хорові колективи різняться своєю складовою, для них характерний оригінальний, своєрідний підбір репертуару, що поновлює народні пісні, через споріднення з обрядами, звичаями, традиціями. У свою чергу наша народна пісенна творчість певною мірою втілилася у колядках, щедрівках, колискових, веснянках, купальських, обжинкових, весільних піснях.

Із глибини віків досі лунає й бринить українська народна пісня, що образами лине до фантазії школярів, де малює картини життя нашого народу, де висвітлює побут, показує справжню козацьку відвагу.

Підбір репертуару заслуговує особливої уваги, адже від того, наскільки правильно і доречно підібраний репертуар хору, залежить кінцевий результат хорової діяльності колективу. Фахівці-музиканти в умовах тривалої наукової праці використовують вже існуючі хорові твори, але надають певної барви «новітнього» за допомогою стилізації та обробки народної пісні

Мистецтво хорового співу досягло максимального розквіту завдяки засобам та елементам музичної мови, яка вдосконалюється й дотепер. Одним із таких музичних елементів є сонористика, яка становить предмет нашого наукового інтересу в контексті її функціонування в хоровому мистецтві.

Музикознавці використовують термін «сонористика» на ряду з терміном «сонорика», намагаючись надати їм різного смислового значення. Сонорика являє собою «музику звучностей» що при звучанні яскравої гри відтінків різняться лише меншою частиною утворених тонів. Сонористика – «музика тембрових забарвлень» (не має точної висоти, відсутній ефект тону, сприймається одним цілим блоком) далі подана видова частина сонорика. Термін сонористика (сонорний напрямок в музиці; іт. Sonoge – звучати) – музична діяльність, в основі якої лежить не висота звуку, а тембр і в якій йде пошук нових музичних фарб.

. На нашу думку, ця проблема є актуальною, адже, поєднання українського народного фольклору з елементами сонористики слугує вирішенню проблеми трансляції та інтеграції культурних й етнографічних цінностей попередніх століть.

Серед перших представників, які досліджували специфіку поєднання музики й сонористики були діячі мистецтва, композитори та науковці: К.Штокхаузен (Німеччина), Д.Лігеті (Австрія), К. Пендерець-

кий (Польща), В.Годзянський, Л.Грабовський, В.Сільвестров (Україна). Незважаючи на те, що питання української хорової музики на сьогодні є глибоко дослідженим, проте питання відтворення та наповнення хорової української фольклорної музики засобами сонористики є мало вивченим.

Зразки хорового мистецтва стають об'єктами інтересу, потрапляють в інші функціональні умови і підлягають відповідній інтерпретації й трансформації. У рамках осмислення сучасної стилізації хорової культури, важливим напрямом є вивчення її культурних здобутків, спадщини українського фольклору, народної творчості з позицій місця у них елементів сонористики. Наступним кроком є сприйняття вже отриманих у результаті стилізації нових форм творів.

Сонористичні елементи хорового мистецтва відкривають сповна свої можливості у поєднанні з українською народною піснею. Це можуть бути: календарно-обрядові, побутові, історичні, хорові твори асappella з “шумовим супроводом”. Основу супроводу становить сонорика – (лат. Sonogous – дзвінкий, голосний, шумливий) – метод відтворення музики, що ґрунтується на оперуванні самодостатніми “звуковими барвами”, без огляду на їхню ладо-тональну визначеність. Розпізнається за специфічними іманентними закономірностями [2]. Звертаючись до історичних джерел, акцентуємо увагу на те що, сонористика, яка належить до другої групи сонорика, відтворювала й наслідувала звуки довкілля – церковних дзвонів, шумовиння морських хвиль та вітру, дзюрчання струмка тощо.

У своєму дослідженні ми апробували впровадження поєднання елементів “шумового” супроводу хорових, народних, стилізованих творів з українським фольклором. Розвивальні технології застосування елементів сонористики під назвою “шумові барви” мають позитивний вплив на учнів шкільних хорових колективів. Значна увага приділяється ритмічності ансамблю та творчому використанню допоміжних предметів побутового або природ-

ного походження, що застосовуються під час виконання твору. Отже, у результаті вивчення змісту елементів сонористики та їхнього використання у процесі навчання музичного мистецтва школярів ми дійшли до висновку, що справжній ефект від ритмічного шуму досягається лише у поєднанні з народною піснею.

Вдалими прикладами результату проведеного дослідження що відбулося при єднанні форм, елементів сонористики з фольклором у хоровому мистецтві для школярів є:

Речитативне виконання української народної пісні з етнічно-тембральним вокальним забарвленням того чи іншого регіону;

Сонористика (шумові барви за допомогою відтворення голосом) з оригінальним введенням ритмічного малюнку. Імітація храмового дзвону та ударних інструментів на склад «БОМ», «ДУМ» та «ДІНЬ»;

Сонористика (шумові барви за допомогою використання інструментів що запозичені з побуту українського народу, з наведеним прикладом а саме сушений гарбуз, дошка для прання, склянки) з варіативно-куплетною формою укр.нар.пісні;

Довідка

Усачова Аліна Віталіївна – студентка III курсу, спеціальність музичне мистецтво та художня культура навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти, факультет Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького.

Висновки: Упродовж багатьох століть відбувався процес національної ідентифікації українського народу через мистецтво, внаслідок чого з'явився ряд хороших перлин. Мистецька діяльність вчителів музичного мистецтва, хормейстерів, художніх керівників на теренах загальноосвітніх закладів спрямована на розвиток української культури. Отже, використовуючи народну мову та надбання усної народної творчості у поєднанні з хоровими елементами сонористики отримали синтез. Справжні поціновувачі своєю діяльністю маніфестують усе багатство національної культури.

Список використаної літератури:

1. Доронюк В.Д., Зваричук Ж.Й.. Шкільне хорово-навство: Навч. посібник для викладачів і студентів музичних факультетів вищих навч. закладів.- Івано-Франківськ.: Видавничо-дизайнерський відділ ЦПТ, 2008. – 336 с.
2. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
3. Руснак І. Є. Фольклор і фольклористика / І. Є. Руснак // Український фольклор: навч. посіб. / І. Є. Руснак. – К.: Академія, 2010. – С. 5-30
4. Яловська О.О. Народні перлини для дитини. Навч. посібник – Тернопіль.: Мандрівець, 2013. – 408 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СУЧАСНОГО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА

Дроздова В.В.

Кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Хмельницький національний університет

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології, розвиток компетентностей, науково-педагогічний працівник, освітні технології, педагогічні технології

Keywords: innovative pedagogical technologies, development of competencies, scientific and educational workers, educational technologies, pedagogical technologies

Неперервна освіта є важливим елементом у формуванні та розвитку фахівця будь-якого профілю. Для нашого часу характерним є затвердження пріоритету інноваційного розвитку освіти на основі модернізації всіх складових системи, а саме: змісту, педагогічних технологій, підготовки педагогічних та науково-педагогічних кадрів, управління, фінансування тощо. На думку Н. Абашкіної, “соціальний запит в країнах ЄС спрямований на професійну підготовку працівників, які в змозі приймати самостійно, індивідуально й професійно вивірені рішення... В суспільстві сервісу та знань вирішального значення набуває інтелектуальна праця, і у цьому зв'язку найголовнішим капіталом стає ґрунтівна освіта, творча ініціатива і компетентність” [1, 118]. Зазначене вимагає реформування змісту освіти та застосування нових педагогічних підходів до навчання.

Основною метою освіти, на думку І. Зяюна, є “всезагальний розвиток особистості, формування її культури, індивідуальний досвід, творча інтуїція і творча самовіддача, соціальна та екологічна відповідальність, глобальна самосвідомість” [2, 5]. За нашим переконанням, інноваційність забезпечує саме такі умови розвитку особистості, самовдосконалення та ініціативи.

На думку Л. Ващенко, головна мета інновацій в освіті кінця ХХ ст. – поч. ХХІ ст. – “необхідність відповідати викликові глобалізаційних трансформацій, екологічних

проблем, полікультурних тенденцій у світі... Характерним для нашого часу є утвердження пріоритету інноваційного розвитку освіти на основі модернізації всіх складових системи (змісту, педагогічних технологій, підготовки педагогічних кадрів, управління, фінансування тощо)...” [3, 339].

Інновація в освіті тлумачиться як “процес, що призводить до змін у свідомості і педагогічній діяльності викладачів і тих, які навчаються, у заздалегідь запланованому напрямі за умови, що зміни, котрі відбуваються у діяльності, можна зафіксувати» (переклад з рос. наш. – В. Д.) [4, 75].

У спеціалізованій літературі педагогічна технологія розглядається у процесі генези освітньої інноватики. Освітня інноватика – це нова галузь педагогіки, яка опікується осмисленням, опрацюванням та класифікацією інноваційних педагогічних технологій. Дослідженням інновацій почали займатись в зарубіжній педагогіці ще в 60-х рр. ХХ ст. У цьому напрямі були створені та працюють інформаційні служби: Центр дослідження інновацій в освіті під егідою ЮНЕСКО, Азіатський центр педагогічних інновацій та розвитку освіти тощо [5].

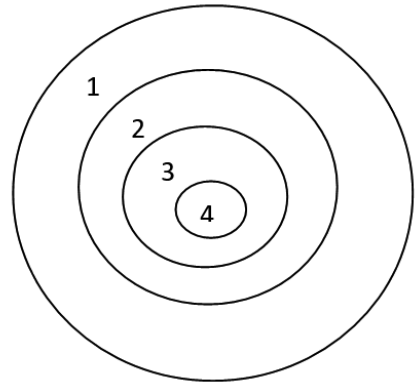
Ми вважаємо, що розвиток педагогічної інноватики в Україні пов'язаний із масовим громадсько-педагогічним рухом, який став результатом суперечностей між суспільними потребами щодо розвитку, функціонування навчально-виховних закладів та реальним станом навчально-виховної роботи.

Дослідженням та впровадженням інноваційних технологій навчання та виховання в нашій країні займаються: Л. Буркова, Л. Ващенко, Л. Даниленко, І. Дичківська, Н. Клокар, А. Нісімчук, О. Падалка, В. Паламарчук, О. Пехота, С. Сисоева та ін. Основною метою роботи зазначених науковців є забезпечення адекватності навчально-виховного процесу та його результатів потребам та вимогам сучасного суспільства, яке особливо зацікавлено в активних, творчих особистостях, адаптованих до реалій сьогодення.

На нашу думку, технологізація є суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів у сфері навчання та виховання, яка визначається як “неухильне дотримання змісту і послідовності етапів впровадження нововведень” [6, 56–57]. Ідеї щодо технологізації навчання в свій час висловлював Я. А. Коменський у XVII ст.

Таке поняття, як “освітня технологія” використовувалось у педології та

наукових працях з рефлексології (В. Бехтерев, І. Павлов, О. Ухтомський, С. Шацький). Під *освітньою технологією* розуміють “систему засобів, методів організації і управління навчально-виховним процесом, що дає змогу виконати певні умови досягти заданого освітнього рівня. Ця система є інтегральним комплексом, що включає людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем планування, управління і забезпечення всіх аспектів засвоєння знань” [4, 144]. Ми вважаємо, що освітня технологія відображає загальну стратегію розвитку освіти. Освітні технології покликані вирішувати стратегічні для системи освіти завдання, а саме: прогнозування розвитку освіти, проектування і планування цілей, результатів, етапів, способів та організаційних форм освітньо-виховного процесу. Освітні закони, концепції освіти, освітні системи і є освітніми технологіями. У нашій країні такими освітніми технологіями є гуманістична концепція освіти, Закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту” тощо, система безпервної освіти на різних рівнях та ін.

Умовні позначення:

1. освітні технології
2. педагогічні технології
3. технології навчання
4. педагогічна техніка

Рис. 1. Взаємозв'язок освітніх, педагогічних, технологічних технологій та педагогічної техніки

І. Дичківська вважає правомірним розмежування таких понять, як “освітня технологія”, “педагогічна технологія”, “технологія навчання (виховання, управління)”, оскільки кожне з них має свою ієрархію цілей, завдань, змісту [6]. Л. Буркова унаочнює рівні функціонування технологій навчально-виховного процесу, а саме: (рис. 1) [7, 19]:

За багатьма параметрами *технологія навчання* покликана моделювати шлях освоєння певного навчального матеріалу в межах відповідного навчального предмету або теми та є наближеною до окремої методики. Ми визначаємо технологію навчання як систему, яка оптимально використовує сучасні методи, методики, прийоми, форми та засоби навчання з метою забезпечення результату.

Розвиток компетентної фахівця нового типу у ВНЗ, на наш погляд, можливо здійснити шляхом залучення у педагогічну практику сучасних *педагогічних технологій*, що мають доповнити, а в деяких випадках замінити традиційні навчальні методи, які вже не можуть виконати замовлення суспільства у кваліфікованих, конкурентоспроможних, адаптованих до

динамічного сьогодення професіоналах. Термін “педагогічна технологія” стосовно навчального процесу вжив у 1886 р. Дж. Саллі [6, 58]. На нашу думку, сучасна педагогічна технологія є багатофункціональною системою, яка базується на принципах сучасної освіти, максимально оптимально використовує наявні способи педагогічного впливу з метою забезпечення освітнього результату [5].

Загальновідомим фактом є про те, що творчість – це творення чогось нового на основі перетворення пізнаного, в той час як педагогічна творчість – це особистісна якість педагога, яка базується на активності, інноваційності, прагненні на вдосконалення педагогічного процесу. Розвиток компетентного фахівця нового типу можливо здійснити шляхом залучення в освітню практику інноваційних педагогічних технологій, що мають доповнити, удосконалити, а, в деяких випад-

ках, повністю замінити традиційні підходи у навчанні.

Література:

1. Абашкіна Н. Розвиток професіоналізму майбутніх фахівців Німеччини та Великої Британії в умовах європейської інтеграції // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія. – Київ, Глухів. – РВВ ГДПУ, 2005. – 234 с. – С. 118-120.
2. Зязюн І. А. Культура в контексті політики та освіти / Зязюн Іван Андрійович // Мистецтво та освіта. – 1998. – № 2. – С. 2-8.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Глоссарий современного образования / под ред. В. И. Астаховой. – Х. : ОКО, 1998. – 272 с.
5. Єгорова В. В. Розвиток ключових компетентностей науково-педагогічних працівників у системі методичної роботи вищого навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Єгорова Вероніка Вячеславівна. – К., 2011. – 288 с.
6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / Дичківська Ілона Миколаївна. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
7. Буркова Л. Технології в освіті / Буркова Людмила // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 18-19

ПОД-СЕКЦІЯ 3. Інновації в області образования.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Рудніцька К. В.

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Хмельницький національний університет

Ключові слова: студент, викладач, позитивна мотивація, вивчення іноземної мови, майбутні фахівці.

Keywords: student, teacher, positive motivation, foreign language learning, future specialists.

Невідповідність підготовки майбутніх фахівців у вищій школі соціальному замовленню і європейським вимогам свідчить про розрив між змінними умовами нинішнього життя й професійним спрямуванням навчання студентів, метою, його змістом, методами й технологіями. До найважливіших причин такого стану, на наш погляд, належать: підвищення попиту на якість підготовки фахівців; нові вимоги до організації процесу навчання у ВНЗ та встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин між викладачем і студентом; консерватизм в освітній сфері й недостатня її мінливість до нових потреб суспільства; необхідність стимулювання студентів до саморозвитку та самостійності, формування у них активності, професійного мислення, позитивної мотивації до навчання.

Мотивація щодо вивчення іноземної мови значно зросла, оскільки політичні, соціально-економічні й культурні зміни в країні визначили нові завдання для фахівців, з'явилися перспективи навчання за кордоном, розвиваються можливості особистого спілкування з колегами та читання спеціальної літератури, виданої за кордоном. Звідси й тенденція у сучасних студентів – зацікавленість у отриманні знань з іноземної мови, оскільки є можливість навчатися або стажуватися в іншій країні, працювати з Internet, знаходити необхідну інформацію в іншомовних джерелах, брати участь у наукових конференціях та ін. Студенти мають чітко усвідомлювати необхідність оволодіння іно-

земною мовою, відчувати внутрішню потребу у навчанні, тому що «навчання без мотивації неефективне» [3, 11].

Сучасні українські дослідники проблем мотивації студентів, у тому числі при вивченні іноземної мови, зокрема Н. Арістова [1], основними критеріями її формування вважають наявність пізнавальних мотивів і мети, наявність позитивних емоцій, які викликає процес навчання, уміння і бажання вчитися, вміння і можливості застосовувати здобуті знання на практиці. На основі комплексного врахування цих показників дослідниця визначила чотири рівні сформованості мотивації вивчення іноземної мови: рівень відсутності мотивації (негативна внутрішня мотивація учіння, закладена у навчальну діяльність суб'єктів навчання); низький (негативна зовнішня мотивація учіння, що знаходиться поза навчальною діяльністю суб'єктів навчання); середній (позитивна зовнішня мотивація учіння, яка безпосередньо знаходиться поза навчальною діяльністю суб'єктів навчання) та високий (позитивна внутрішня мотивація учіння, закладена у навчальну діяльність суб'єктів навчання). Упродовж цієї думки науковець А. Щукін [4] вважає, що викладачеві важливо знати мотиви, що лежать в основі навчально-пізнавальної діяльності студентів, і вміти підтримувати позитивну мотивацію навчання на досить високому рівні. Цього можна досягти завдяки доцільній організації занять, у процесі яких максимально

враховуються інтереси студентів, їх мотиви навчання (пізнавальні, професійні та ін.). Для цього важливо організувати емоційно-позитивне ставлення студентів до самого процесу навчання. А це багато в чому залежить від індивідуально-особистісних уявлень студентів, від педагогічної майстерності та поведінки викладача на заняттях, від способів і технологій навчання, які він використовує (колективні форми роботи, рольові ігри, перегляд відеофільмів). Суттєву роль відіграє внутрішня мотивація, коли діяльність студентів спрямована на вивчення змісту навчального предмета і оволодіння цим змістом (пізнавальна мотивація), використання мови у професійних цілях (предметно-функціональна мотивація), перегляд фільмів, знайомство з відомими пам'ятками культури (розважальна мотивація), використання мови для підвищення загального рівня освіченості (навчальна мотивація) тощо. Внутрішня мотивація залежить від внутрішнього середовища (викладач, навчальна група, оточення). Зовнішня обумовлена значущістю інформації про країну, мова якої вивчається, її культуру та історію, усвідомленням важливості мови для реалізації потреб.

На думку Н. Гальської і Н. Гез [2], процес навчання іноземної мови повинен створювати умови, що забезпечують студентів можливість вільно виявляти всі розумові операції та дії; використовувати мовні засоби для реалізації особистих потреб; долати так звані мовні бар'єри і перешкоди. Водночас дослідники переконані, що навчання іноземної мови повинно стимулювати високу особистісну мотивацію студентів у спілкуванні цією мовою та у її вивченні. Вільне використання мовних засобів не є повним засвоєнням цих засобів. Не кількість останніх, а їх якість дозволяють людині успішно здійснювати спілкування.

Підтримуємо позицію науковців, і вважаємо, що формування позитивної мотивації студентів до вивчення іноземної

мови буде більш ефективним за умов створення реальних професійних ситуацій, які спонукають студентів до усвідомлення свого образу-Я та адекватної самооцінки; реалізації принципу діалогізації та комунікативності на практичних заняттях; створення ситуацій успіху; технологізації процесу вивчення іноземної мови; зміні ролі викладача на пасивного спостерігача і фасилітатора.

Звісно, що навчальний матеріал засвоюється краще, а навички навчально-пізнавальної діяльності формуються у студентів інтенсивніше під час виконання індивідуальних завдань та самостійної роботи. Отримані позитивні результати стають потужним мотиваційним чинником подальшого поглиблення та удосконалення знань, умінь і навичок. Викладач, беручи до уваги індивідуальні особливості розвитку студента, забезпечує йому успішне просування в опануванні нерідної мови. Реалізація принципу індивідуалізації створює своєрідний механізм комунікативно-когнітивного резонансу, який значно посилює мотиви вивчення студентом іноземної мови й додає впевненості у своїх силах, можливостях і здібностях. Водночас кожен студент має усвідомлювати, що якісний результат його праці визначається у першу чергу його власними зусиллями і прагненнями.

Зауважимо, що проблема формування мотивації студентів до виконання різних видів навчально-пізнавальної діяльності під час вивчення іноземної мови постає з кожним роком все гостріше, особливо в умовах скорочення аудиторного часу на вивчення іноземних мов. Як вже зазначалося, на їхнє викладання передбачено дві години на тиждень, що явно недостатньо і не може забезпечити можливості досягнення мети їх вивчення. Відтак це зумовлює необхідність упровадження освітніх інновацій, зокрема змістово-цільове спрямування сучасних інноваційних педагогічних технологій на формування позитивної мотивації до вивчення мови.

Література:

1. Арістова Н. О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих нелінгвістичних навчальних закладів : дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Арістова Наталія Олександрівна ; Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2008. – 248 с.
2. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Издат. центр «Академия», 2004. – 151 с.
3. Миролюбов А. А. Культуроведческая направленность в обучении иностранным языкам / А. А. Миролюбов // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 5. – С. 11-14. 135
4. Шукин А. Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика / А. Н. Шукин. – М. : Филоматис, 2004. – С. 161-162.

THEORETICAL BASIS OF FORMING A COMMUNICATIVE COMPETENT PERSON AT UNIVERSITIES

Allmeroth O.V.,

a postgraduate student of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Keywords: communicative competence, aesthetic competences primary education, training.

The modern world is undergoing rapid and radical changes in all spheres of social life; it is the period of active creation of a new educational system. One of the most important problems of education in Ukraine is updating content, forms, methods, means, technologies of students' training and education in higher educational establishments. So, there is an urgent necessity of introducing the subjects that reveal the general possibility of implementing competence, communicative, creative approaches in the context of the mentioned issues into the curricula of teachers' training courses, they should transform into the problems of understanding the nature of the subject of study and communication, developing a student as a creative person.

The basis of the process of European integration in higher education is the competence approach which is widely used by the international professional community and is the base for creating educational programs and it is represented in the new law "On higher education" [4]. Conceptual foundations of a new educational paradigm are defined in the Declaration of Human Rights [1], in the program "The XXI-st century Education" [2], which states that education should be directed to the universal development of a personality. This fundamental principle is also updated in all modern foreign educational programs of pedagogical educational systems [8].

One of the main ideas of the updated State standard of primary education [3] is the transition from knowledge to competence and personally oriented paradigm of primary education. In the European educational space the idea of student centered training that is scientific and methodological basis for the develop-

ment and implementation of new educational programs is widely promoted and is rapidly spread. In our country's universities there is the problem of qualified primary school teachers' training. They should be ready to implement the tasks provided by new State standard of primary education, such as forming pupils' key and subjects' competencies in the process of implementing the new curriculum. The document states that a teacher should educate artistic interests and needs, aesthetic ideals, the ability to understand and interpret works of art, assess the aesthetic phenomenon, understand the expressive means of theater, cinema art etc. The importance of using the simplest art terms and concepts for communicating [3, p. 18], the necessity of forming communicative competence and aesthetic competences between the subjects are emphasized [3]. So, modern educational aims and tasks require new educational content and using new technologies, means and methods of teaching based on conscious and creative activities of a teacher.

The basis for qualitative training of primary school teachers is educational and qualification characteristics, professional and educational programs, curricula, training programs, guidelines etc. Since June 1, 2016 the process of replacing of existing Branch standards of higher education, which was developed in 2002 – 2014, for the new Standards of higher education becomes effective by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Standards of higher education is a set of requirements to the content and results of the educational activities of higher education institutions and research establishments at each level of higher education within each specialty [5].

New standards are created on the basis of requirements to the specialists according to the Bologna process and the international project of the European Commission “Harmonization of educational structures in Europe» (TUNING), and are based on competence approach. In the guidelines for the developing higher education standards [5] it is stated three blocks of competences: integral, general, special. *Integral* competence is general description of a qualification level, expressing the basic competence characteristics of a level according to training or professional activity; *general* competences are universal competences that do not depend on the subject branch, but important for the further successful professional and social activities in different fields of education and personal development of a specialist; *special* (professional, subject) competences depend on the subject area and are important for the successful professional activity in a certain specialty. According to the educational sphere “Primary education”, mentioned competences are oriented to the developing intending teachers’ communicativeness.

Analysis of the National Qualifications Framework [6], on which new standards of higher education are developed, showed that communicative competence is leading, and the ability to communicate is one of the main lines of the TUNING project [8]. Communication skills are obligatory in the list of subject-specific and general competencies in the field of “Education” (according to Bologna classification), that is submitted in the guidelines of the developing educational programs, edited by V.H. Kremen [7].

So, we consider the problem of forming primary school teachers’ communicative competence is important and contemporary in the process of professional training. In our opinion, the process of forming mentioned competence is impossible within a single subject and requires the integrating many subjects during university studying.

In our opinion further important professional researching is the analysis of curriculum, educational programs and methodical means of the educational process on the feasibility of implementing competence, communicative and creative approaches in the context of mentioned issues.

REFERENCES

1. Deklaratsiya prav lyudyny [Elektronny resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Derzhavna prohrama “Osvita” (“Ukrayina XXI stolittya”) [Elektronny resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ukped.com/statti/zakoni-z-pitan-osviti/111-.html?showall=@star=1>
3. Derzhavny standart pochatkovoyi zahalnoyi osvity // Pochatcova shkola, –№7. – 2011. – S. 1-18.
4. Zakon pro vyshchu osvitu [Elektronny resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4/rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Metodichni rekomendatsiyi schdo rozroblennya standartiv vyschoyi osvity [Elektronny resurs]. – Rezhym dostupu: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/51506
6. Natsionalna ramka kvalifikatsiy [Elektronny resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-n>
7. Rozroblennya osvitnikh prohram: metod. rekomend. // [za red. V.H. Kremenya] [Elektronny resurs]. – Rezhym dostupu: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/Rozvitok_sisitemi_zabesp_yakosti_VO_UA_2015.pdf.
8. TUNING [Elektronny resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>.

IMPACT OF ADVERTISING ON A CHILD'S PERSONALITY

Firsova Iryna,

Borys Grinchenko Kyiv University, The Institute of Human Sciences, Department of social pedagogy and social work

---

Abstract: *This publication focuses on the issue of advertising impact on a child's personality, develops the key aspects of this impact and provides methodological recommendations for its prevention.*

Key words: *advertising, personality, child, promotional impact.*

Анотація: *В публікації зосереджується увага на проблемі впливу реклами на особистість дитини, розкриваються ключові аспекти даного впливу та наводяться методичні рекомендації щодо його запобігання.*

Ключові слова: *реклама, особистість, дитина, рекламно-інформаційний вплив.*

The impact of advertising messages on people is usual and rather powerful in modern life. On the one hand, advertising allows to get acquainted with new products, services, and action patterns; on the other hand, it is a powerful way to influence the mass consciousness. With the help of advertising, the human consumption of various goods is stimulated, certain stereotypes and values are imposed, the life style of middle and upper classes is demonstrated as a vital norm.

Advertising markedly affects an adult and has both favorable and unfavorable implications. An adult can use experience, formed beliefs, moral values and critical thinking in contrast to this influence. However, even this does not allow to protect oneself fully from such impact. Advertising has a slightly different impact on children and teenagers.

The problem is that children do not have enough experience and cannot be critical of the promotional information provided. Moreover, children spend plenty of their time in front of a TV and very often it happens in the absence of adults.

In order to resist the advertising impact on children, some countries adopt certain statutory provisions, produce new (exclusively for children) TV-channels without advertising at all.

In Ukraine, the impact of advertising on children's audience is reflected in the Law of

Ukraine "On Advertising". According to this Law, the following is prohibited in advertising: to use the images of children who consume or use products intended only for adults or prohibited by law for the purchase or consumption by minors; to provide information that could undermine the authority of parents, guardians, caregivers, teachers and children's credibility to them; to push children to buy products or ask third parties to make a purchase; to use the images of real or toy weapons or explosive devices.

According to the Ukrainian Legislation, advertising must not contain the images of children in dangerous situations or in circumstances, which may do harm to children or other persons in case of their imitation; it also must not contain information which is able to initiate dismissive children's attitude to situations that are dangerous for health and life. Advertising must not inflict moral or physical damage on children, cause them to feel deficiency. Advertising must not point to the possibility of purchasing the advertised product designed primarily for children by each family without taking into account the possibility of its budget. Advertising must not create the impression, that the possession of advertised product will give the edge over other children [1; 2].

It is very important to teach children to be critical to promotional messages, which are

presented in very attractive form, and develop the defense reaction against their impact. The following advices could be useful:

Be biased. It must be remembered that advertising aim is to make people buy or use certain services.

Cast doubt on advertising promises. In contrast to such phrases as “the best”, “the cheapest”, “most delicious” always ask the questions “Why?”, “Compared to what?”, “Who defines it and what does confirm it?” and try to find convincing answers thereto.

Be captious. It is necessary to look at advertisements from the side. Pay attention to how the same actors perform the role of “experts”, “specialists”, “ordinary citizens”, “businessmen”, “spouses”, “persons who helped”, etc. in various commercials.

Think. After analyzing texts or situations played, it becomes clear that people do not use these phrases and do not behave in real life as depicted in advertising.

However, it is difficult to expect from kids that they can critically approach to advertising messages, while most adults are exposed to their influence. We often can hear, how adults enthusiastically and laughing tell that their children repeat advertising slogans. Realizing, that their parents like it, they gladly repeat such phrases for guests and friends at parents request, and sometimes self-initiated, because they understand that this makes them a spotlight of attention.

Without any criticism, children learn to wish what advertising offers them.

First of all, adults must produce the protective response and critical attitude to advertising and teach children to do this.

References:

1. On Advertising : The Law of Ukraine, July 03, 1996 // Gazette of Verkhovna Rada of Ukraine. – 1996, No. 39, Art. 181
2. On Amendments to the Law of Ukraine “On Advertising” : The Law of Ukraine, July 11, 2003 p. // Gazette of Verkhovna Rada of Ukraine. – 2004, No. 8, Art. 62

MODERN PUBLIC ADVERTISING IN UKRAINE: LEGAL AND ETHICAL ASPECTS

Firsova Iryna,

Borys Grinchenko Kyiv University, The Institute of Human Sciences, Department of social pedagogy and social work

---

Abstract: *The publication considers basic legislative initiatives in the field of public advertising in Ukraine, characterizes their major provisions and provides insight into the essence of legal and ethical aspects of modern public advertising in Ukraine.*

Key words: *public advertising, advertising activity, legal aspect, ethical aspect.*

Анотація: *в публікації розглянуто базові законодавчі ініціативи в галузі соціальної реклами в Україні, охарактеризовано основні їх положення та розкрито суть правових та етичних аспектів сучасної соціальної реклами в Україні.*

Ключові слова: *соціальна реклама, рекламна діяльність, правовий аспект, етичний аспект.*

The term “соціальна реклама” is word for word translation from English “public advertising”. As a rule, the terms of non-commercial and public advertising correspond to it in the Western world. Non-commercial advertising provides the advertising activities paid by the public non-profit institutes or for their benefit concerning stimulation of donations, calls to vote for someone’s benefit or supply the public support, turn attention on the society problems, etc. The public advertising is focused on propagation of events, which are positive for the society and, as a rule, it is published for free in mass media.

According to the Law “On Advertising” in Ukraine, public advertising is information of any kind, distributed in any form, which is directed on achievement of socially useful aims, promotion of human values and which distribution is not aimed to profit receipt. The Law does not limit the range of subjects, which can be the public advertising spenders, and it determines a variety of substantial preferences regarding the public advertising development, which are specified in the Article 12 of this Law:

- extension of preferences provided for charity activity on persons, who produce and distribute public advertising for free or transfer their property and money for its production and distribution;

- 5% quote of advertising space or air time in state and public mass media for free placement of public advertisement of state authorities, local self-government and public organizations;
- benefits on placement of public advertising in state and public mass media for state-financed institutions of education, culture, healthcare and charity organizations [1].

At the same time, the only legislative limitation of public advertising content is prohibition to include links to a certain product and/or its manufacturer, advertiser, legal intellectual objects, which belong to the product manufacturer or the public advertiser.

Till March 2008, this prohibition had concerned all advertisers. Some exceptions were made for cases, when a public organization is an advertiser according to the Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Advertising” dated 18.03.2008 [2].

Public advertising is a very complex and delicate instrument for influence on society. The questions of ethics and responsibility of its customers and performers are particularly relevant in this regard. In particular, in Ukraine, like in other countries of young democracy, the most critical point in this regard

is a clear distinction of public advertising from political and commercial advertising.

Unfortunately, legislative preferences of social advertising create conditions of unfair use as a hidden element of propaganda or covert commercials.

The placement of greetings from officials and politicians of all levels became very popular under the guise of public advertising.

Using names and positions de facto totally eliminates the main goal of social advertising, i. e. the socially beneficial aims achievement and human values promotion.

Mention of names and positions of politicians de facto makes any advertising political. Improper use of public advertising remains the serious problem in Ukraine. Its use for political or commercial purposes largely discredits the very idea of such advertising, this constitutes threat to development of open civil society in Ukraine. Unfortunately, the recent legislative changes do not solve the problem, but rather create additional conditions for unscrupulous "advertisers". This particularly concerns the allowance to place links to the advertiser – public organization – in public advertising. Good intentions of such idea are clear – to give public organizations the opportunities to promote their activities, placing socially useful promo-

tional materials. But in practice, such "good intentions" are the wrong way, as the issues of status, activity forms, names of related public organizations, etc. remain undefined.

Considering the above, it would be useful to come back to the previous revision of the relevant article of the Law and to forbid links to public advertiser without any exclusions. Besides, all moments of creation, placement and meaning of public advertising should be regulated more strictly, and its dishonest use by politicians and businessmen should be prevented maximally.

Of course, the issues of public persons representation ethics in advertising activity is not limited to frames of public advertising. It would be naive to think, that it can be solved only by legislative and administrative means. This requires restructuring of the national political consciousness. But this will not happen without appropriate actions, particularly at the level of implementation of legislative restrictions.

References:

1. On Advertising : The Law of Ukraine, July 03, 1996 // Gazette of Verkhovna Rada of Ukraine. – 1996, No. 39, Art. 181
2. On Amendments to the Law of Ukraine "On Advertising" : The Law of Ukraine, July 11, 2003 p. // Gazette of Verkhovna Rada of Ukraine. – 2004, No. 8, Art. 62

